

Treball de Fi de Grau

Títol

Cartes de Portugal
*Preproducció d'una correspondència
filmada*

Autoria

Carla Claret Compta

Professorat tutor

Ignacio Acconcia González

Grau

Comunicació Audiovisual	X
Periodisme	
Publicitat i Relacions Públiques	
Comunicació Interactiva	
Comunicació de les Organitzacions	

Tipus de TFG

Projecte	X
Recerca	

Data

Del 10 al 13 de juny de 2025	X
De l'1 al 2 de setembre de 2025	

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	Cartes de Portugal: Preproducció d'una correspondència filmada.			
Castellà:	Cartas de Portugal: Preproducción de una correspondencia filmada.			
Anglès:	Letters from Portugal: Pre-production of a filmed correspondence.			
Autoria:		Carla Claret Compta		
Professorat tutor:		Ignacio Acconcia González		
Curs:	2024/25	Grau:	Comunicació Audiovisual	X
			Periodisme	
			Publicitat i Relacions Públiques	
			Comunicació Interactiva	
			Comunicació de les Organitzacions	

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Curtmetratge, cinema-assaig, carta, turisme, memòria, fotografia
Castellà:	Cortometraje, cine-ensayo, carta, turismo, memoria, fotografía
Anglès:	Short film, film-essay, letter, tourism, memory, photography

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	Preproducció d'un curtmetratge documental. Arran de la meva estada de cinc mesos a la ciutat de Porto, decideixo enviar quatre cartes a persones amb qui mantinc relacions molt diferents, on descriu la meva relació amb la ciutat i el país. Les cartes comparteixen una mirada crítica sobre el turisme i la gentrificació des de perspectives i formats diversos. Començo observant la rutina de la ciutat des de la finestra, però a mesura que passen els mesos, veig que em cal tornar al passat per entendre Porto i Portugal a través de l'arxiu familiar i històric.
Castellà:	Preproducción de un cortometraje documental. A raíz de mi estancia de cinco meses en la ciudad de Oporto, decido enviar cuatro cartas a personas con quienes mantengo relaciones muy diferentes, donde describo mi relación con la ciudad y el país. Las cartas comparten una mirada crítica sobre el turismo y la gentrificación desde perspectivas y formatos diversos. Empiezo observando la rutina de la ciudad desde la ventana, pero a medida que pasan los meses, veo que me hay que volver al pasado para entender Oporto y Portugal a través del archivo familiar e histórico.

Facultat de Ciències de la Comunicació

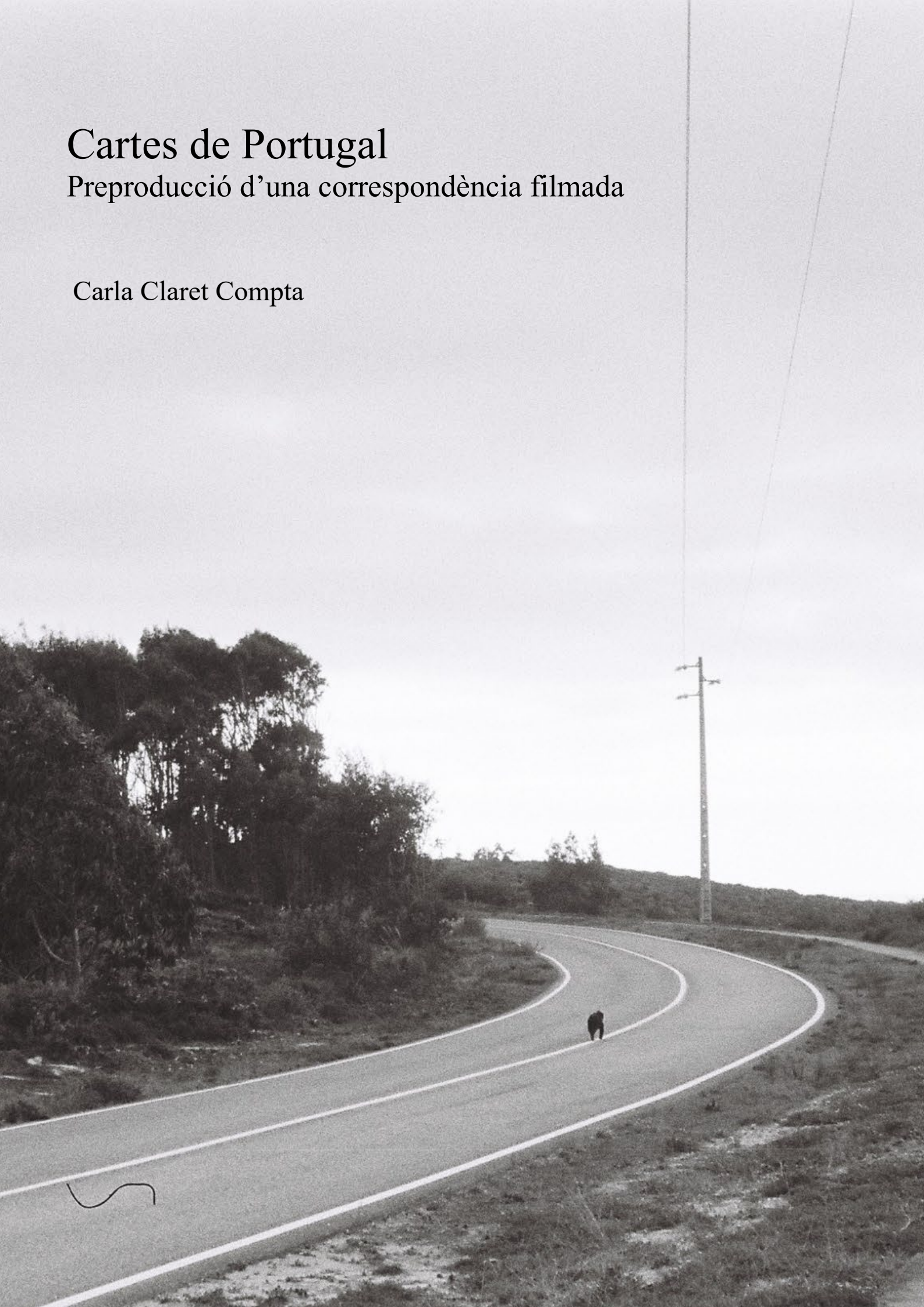
Anglès:

Pre-production of a short documentary film. As a result of my five-month stay in the city of Porto, I decide to send four letters to people with whom I have very different relationships, where I describe my relationship with the city and the country. The letters share a critical look at tourism and gentrification from different perspectives and formats. I start observing the routine of the city from the window, but as the months go by, I see that I have to go back to the past to understand Porto and Portugal through the family and historical archive.

Cartes de Portugal

Preproducció d'una correspondència filmada

Carla Claret Compta

Agraeixo totes les aportacions que han ajudat a donar-li forma a aquest treball.

ÍNDEX

1. Introducció.....	4
2. Motius i justificació.....	6
3. Objectius i metodologia.....	7
4. Marc Teòric	10
4.1 Cinema experimental	11
4.2 Cinema-assaig.....	14
4.3 Cartes filmades.....	17
5. Marc Pràctic.....	19
5.1 Títol.....	20
5.2 Idea.....	20
5.3 Sinopsi.....	21
5.4 Temes.....	22
5.5 Personatges	23
5.6 Fitxa tècnica.....	23
5.7 Referents	24
5.8. Estil audiovisual.....	30
5.8.1. Tractament narratiu	30
5.8.2. Tractament visual.....	32
5.8.3 Tractament sonor.....	35
5.8.4. Muntatge.....	37
5.8.5 Escaletes.....	38
6. Memòria de producció.....	63
6.1. Pressupost i recursos	63
6.2. Finançament.....	65
6.3. Target.....	66
6.4. Pla de distribució.....	67
7. Teaser.....	69
8. Conclusions.....	70
9. Bibliografia.....	72
10. Annexos	76

1. Introducció

Fa quatre anys em vaig comprar una càmera de vídeo. Des de llavors m'agrada filmar de manera recurrent, però el que més gaudeixo és filmar els dies diferents, un viatge, un estiu, en definitiva, gravar el que no és rutina. Aquests vídeos els vaig acumulant i durant l'any em dedico a muntar-los, com si fossin una espècie de diaris de vida. La majoria d'aquests "documentals" duren gairebé una hora. El que més m'agrada és el moment de compartir-los amb les persones que els protagonitzen. Fixem una data, muntem el projector i ens trobem per visionar-los, al cap d'un any.

Quan vaig marxar a Portugal el primer semestre d'aquest curs 2024-2025, no vaig dubtar a l'hora d'endur-me la càmera. Sabia que seria tot nou i volia retratar-ho. Que els primers dies, quan no conegués a ningú, seria el meu entreteniment i la meva salvació. Confiava que quan tornés, tindria temps per muntar tots els vídeos que havia acumulat, donar-los una forma i un sentit.

Tot això per dir que un dels aspectes que tenia clars a l'hora de fer aquest Treball Final de Grau, és que volia utilitzar material propi, i per l'altra, fer quelcom pròxim a mi, que em toqués de prop. Llavors se'm va acudir tractar-ho a partir del format de les cartes, que ha sigut una de les maneres que he tingut de comunicar-me des de Porto amb la família i els amics i amigues que es trobaven lluny. Sempre he pensat que escriure dirigint-se a algú és més natural i íntim.

La idea d'aquest curtmetratge implica recuperar la correspondència que vaig mantenir durant aquests mesos i donar-li un sentit al material que he anat acumulant de quan vivia a Porto. Tot i que al principi només contemplava utilitzar els vídeos, al llarg del procés he vist que també em funcionaven les fotografies analògiques com a material visual del curtmetratge. En aquest sentit, he volgut aprofitar la llibertat d'un Treball com és el Treball Final de Grau, per construir des d'un format experimental.

Aquest curtmetratge és, en part, un diari d'aquests mesos, però també és una correspondència filmada dirigida als destinataris de cada carta.

Pel que fa al gènere i format, no vaig tenir cap dubte a l'hora de decidir enfocar el curtmetratge des del cinema-assaig, passant pel cinema experimental i el cinema documental. El cinema-assaig és un gènere cinematogràfic que parteix de l'observació. L'observació sovint porta a la reflexió i a l'autoreflexió que és el que feia jo mentre filmava.

2. Motius i justificació

Avui en dia, tothom posseeix com a mínim un dispositiu per capturar imatges. Vivim en una societat sobresaturada per les imatges, des de galeries del mòbil plenes a vessar fins a les xarxes socials, que son un constant *scroll* d'imatge a imatge. Però, quina és la finalitat d'aquestes imatges que capturem i compartim constantment? Què se n'haurà fet d'elles d'aquí a cent anys? El més probable és que hagin desaparegut, ningú s'haurà encarregat de conservar-les. Al cap i a la fi, no eren tan importants. Només capturen un moment, contribueixen en preservar el record de cadascú. I, a vegades, ni això. S'acumulen al fons de tot del telèfon esperant a ser substituïdes per altres de més recents. Però, llavors, per què les fem?

Per mi, les imatges han d'explicar una història per elles mateixes. Hi ha d'haver una intenció darrere la càmera que vagi més enllà d'aparentar i compartir, cal un **sentit**. És aquest sentit les que les mantindrà vives, si no hi és, s'esfumen.

El cinema fa que ens relacionem amb les imatges de manera diferent, en una societat sobresaturada per la cultura visual. Pablo la Parra, director de la filmoteca de Catalunya, va descriure en una entrevista la importància del cinema en una societat com la nostra, més enllà de la cultura cinematogràfica que ens pugui aportar: *El cinema entrena la nostra mirada. Una mirada que ha vist molt de cinema, està molt més preparada per descodificar altres formes de cultura visual, que no son necessàriament cinema, que una mirada que no ha estat exposada a la història del cinema en tota la seva diversitat.*¹

Fa un temps pensava en com és d'important aprendre a mirar. La mirada dels infants és descarada i curiosa. La mirada s'educa, la mirada s'imita. Quan creixem, la mirada s'escull. És quan aprenem a mirar, que aquest gest ens sorprèn contínuament. Avui en dia, però, la mirada es perd entre tantes imatges, s'atabala i acabem oblidant com es mira. Al cinema, la mirada s'enquadra i es comparteix. Amb aquest curtmètratge, jo he volgut compartir la meua mirada.

---

¹ Gent De Merda. (2025b, abril 16). *GENT DE MERDA #230 - FANS DE LA FILMO | AMB PABLO LA PARRA #RPS* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=akzQfHXJ8ms>

3. Objectius i metodologia

Aquest Treball Final de Grau parteix de la idea de donar vida a les imatges a través del cinema. Per tant, un dels objectius principals és donar-li un ús i un sentit al material que he acumulat aquests mesos fora, evitant que es quedi enterrat o es perdi. A través d'aquest material, m'he proposat fer un retrat de la ciutat de Porto i Portugal des de diferents èpoques i formes. En el cas de les fotografies d'Artur Pastor, les he volgut recuperar i afegir al curtmetratge per reviuire la memòria històrica de Porto i l'obra imprescindible d'un fotògraf originari de Portugal.

Per altra banda, he volgut reconstruir les diferents cartes que vaig enviar durant aquests mesos, però des d'un llenguatge cinematogràfic per tal de complementar el text amb la imatge i aconseguir quelcom coherent.

Una de les principals intencions de *Cartes de Portugal* és desidealitzar i aportar una visió crítica a l'experiència de l'Erasmus a partir d'una reflexió continuada sobre el turisme i la gentrificació, des de la posició de qui es trasllada uns mesos a viure fora. D'alguna manera, sempre hem sentit a dir que aquesta experiència consisteix a viatjar, desconnectar, conèixer gent i sortir. Tanmateix, hi ha altres aspectes destacables quan algú passa uns mesos tan intensos vivint fora que sovint s'ometen. El procés de conèixer un lloc des de zero, construir una nova rutina, trobar a faltar l'antiga i aprendre a conviure sola.

Pel que fa a la metodologia, el curtmetratge està dividit en un marc pràctic on trobem la preproducció del curtmetratge en si, i marc teòric, que correspon a la part d'investigació i recerca prèvia. Tanmateix, les dues parts han comportat una part de reflexió i tot el coneixement adquirit en la part teòrica ha influït constantment en el desenvolupament de la part pràctica.

Quant al marc teòric, quan vaig decidir que el curtmetratge seguiria un format experimental i assagístic vaig voler indagar en aquests gèneres i els seus orígens a partir de dos llibres en concret: *Film as a Subversive Art* d'Amos Vogel i *David Perlov*. *La imagen bisagra como pensamiento cinematográfico intersticial* de Paola Lagos Labbe. El primer té un vessant més filosòfic que m'ha portat a qüestionar-me quina és la funció del cinema, el seu contingut i el format des d'un llistat infinit de referències i obres

cinematogràfiques. El segon, en canvi, analitza les diferents formes híbrides i narratives convencionals per després centrar-se en l'obra del cineasta David Perlov i la seva importància en el subgènere dels *Diaris de vida*. Arribats a aquest punt vaig afegir un tercer apartat dedicat exclusivament a les cartes filmades, per comparar els referents i els formats.

El marc pràctic parteix de la correspondència que vaig mantenir una vegada ja em trobava vivint a Porto, d'aquí el títol *Cartes de Portugal*. Tenia clar que no volia limitar-me a explicar la meva experiència, sinó que volia retratar quelcom més universal a partir de la meva experiència. Per això, vaig apostar per un format íntim i proper que em facilités narrar aquests mesos i alhora em permetés anar més enllà per retratar la transformació d'una ciutat.

Des d'un principi em vaig fer la idea que amb només quatre cartes no podria sintetitzar els cinc mesos que vaig viure a Porto. Aleshores vaig recuperar les cartes que m'havien enviat família i amics per rellegir-les i analitzar el to amb què havia escrit cada una. En aquest moment vaig adonar-me que cada una estava escrita amb un llenguatge diferent. Amb tothom ens relacionem de maneres diferents, sense deixar mai de ser nosaltres mateixos. A més, retrataven moments diferents d'aquests mesos i la meva nova rutina.

Arran d'això vaig escollir quatre moments rellevants que havia viscut durant el semestre: l'arribada a la ciutat al setembre, el viatge a l'octubre, el meu aniversari al novembre i la visita al Centre de fotografia de Porto al desembre. A partir d'aquí calia trobar la manera d'ajuntar-les, ordenar-les, trobar una línia narrativa i un fil conductor que em permetés saltar d'una a l'altra sense perdre la coherència.

Durant aquest procés vaig adonar-me que, en el fons, les cartes no només reflectien la meua identitat sinó que també mostraven la ciutat de Porto, per la qual cosa calia que la ciutat es convertís en la protagonista. Tanmateix, no tenia prou material visual del present de la ciutat per complementar el text i no volia limitar-me a narrar des del present, sobretot havent vist les infinites possibilitats que ofereix el cinema experimental.

Uns dies després, vaig recordar que la meua àvia havia estat a Portugal feia temps i paral·lelament em va venir a la memòria l'obra d'un fotògraf portuguès a qui admiro, Artur Pastor.

Havent localitzat aquest material, he pogut construir un viatge en el temps, que comença en el present de Porto i acaba al mateix lloc, però en el passat. Alhora també és un viatge real que connecta diferents ciutats i paisatges del país, des del viatge que va fer la meua àvia a finals dels noranta amb el que vaig fer jo l'octubre de 2024. És un viatge literal i simbòlic.

4. Marc Teòric

4.1 Cinema experimental

És natural, que en els àmbits artístics i culturals on s'han establert unes narratives convencionals, al cap d'un temps, sorgeixi la necessitat de trencar amb aquestes per buscar noves maneres d'explorar les diferents arts. Aquesta tendència s'anomena avantguardisme i va aparèixer el segle XX, a partir d'una sèrie de moviments que van subvertir les normes establertes en el món de la cultura i l'art.

“During the last hundred years, every aspect of art has been broken up – colour, light, pigment, form, line, content, space, surface and design. From the fragmentation of colour by the impressionist to the broken distortions of the expressionists, from the segmentation of surfaces and planes by the cubists to the surrealists’ destruction of space and time, from the abstract expressionists’ attack on form and pigment to the dadaist-pop subversion of art and the conceptualists’ reduction to structure and non-meaning, the ‘break-up’ of form and content in modern art is complete.”²

El cinema experimental va néixer, per una banda, d'aquests moviments avantguardistes, i per l'altra, de l'evolució d'una sèrie d'experiments que es van desenvolupar en el camp de l'òptica, d'aquí l'etimologia de la paraula. Els cineastes experimentals van aprofitar la progressió de la ciència aplicada al cinema per explorar els límits de les noves formes que oferia aquest art, que alhora permetien noves maneres d'expressar-se. És a dir, el trencament de les formes convencionals en l'art i l'evolució de les tècniques en el cinema van permetre un alliberament estilístic, temàtic, tecnològic i ideològic del cinema al llarg de tot el segle XX.

Everywhere the trend is away from illustrated literature and simplistic realism towards a freer, more poetic, visually oriented cinema. Realistic narrative structures, clearly defined plots and characters are increasingly displaced by visual ambiguity, poetic complexity, and restless improvisation. (Vogel, 2005, pp. 12-20)

L'aparició del gènere experimental va significar un canvi en les característiques de les diferents representacions que es trobaven fins ara en el cinema. Pel que fa al contingut,

---

² Vogel, A. (2005). *Film as a subversive art*. CT Editions.

van aparèixer obres que reflectien la nova concepció moderna del món, la incertesa, l'ambigüitat o la complexitat de l'existència humana.

Quant a la forma, el cinema experimental va transgredir els límits del llenguatge narratiu tradicional i a través d'aquesta transgressió va aconseguir crear el seu propi univers d'imatges fragmentades, superposades i descontextualitzades. La forma ja no depenia directament del contingut. La possibilitat de manipular la imatge durant i després de la filmació va obrir un ventall de noves formes, jugant amb el cel·luloide i el procés de revelar.

La funció del muntatge també canviar amb l'aparició del cinema experimental. Segons Eisenstein, el muntatge no és només la juxtaposició de dos plans, sinó la combinació d'aquests, és a dir, el muntatge creatiu o experimental s'obté a través d'una multiplicació de plans, no com l'addició de diferents efectes. El muntatge és l'art de donar un sentit global a diferents combinacions de plans, cada pla és un objecte, però a partir de la seva combinació es creen metàfores i conceptes.

"Editing, then, is not merely combining what is visible in individual shots, but making conscious invisible concepts arising from their combination" (Vogel, 2005, pp. 35).

Amb això podem veure com el muntatge que fins aleshores havia de ser quelcom invisible, que no afectés a la continuïtat de la narració, va passar a ser totalment al contrari, volia ser percebut com a tal, posar èmfasi en la brusquedat dels talls entre plans.

El cinema experimental comparteix moltes característiques amb el cine-assaig, així com amb el documental auto-referencial. La definició d'aquests gèneres avui en dia és ambigua, algunes característiques són difícils de concretar i les diferències entre cada un d'ells no són les mateixes per tothom. Hi ha qui es refereix al cinema experimental només a aquell que treballa des de l'abstracció, les formes, les imatges desfigurades, és a dir, l'experimentació de les imatges. Per altres, ja és considerat cinema experimental tot el que experimenta a partir de la narració, que crea noves formes a partir de la combinació de gèneres, híbrids, com pot ser el documental poètic o reflexiu.

Tanmateix, la definició que més encaixa amb el concepte de cinema experimental que tractaré al llarg d'aquest treball és la següent: *un lenguaje cinematográfico propio, que desarrolla un arte inseparable del propio medio de expresión. Se organiza de acuerdo con una lógica que le es propia, la narración compleja, fragmentaria, deconstruida o inexistente. La concepción del filme aparece a lo largo de la experimentación y reflexión, por otro lado, rodaje y creación del guion son paralelos, proceso que se completan para muchos luego de la experiencia del espectador. Es ante todo personal: el realizador no solo integra todas las líneas creativas del filme sino que muchas veces las efectúa él mismo (cámara, sonido, edición, etc.)*”³, del crític de cinema José Antonio González.

Els orígens del cinema experimental, son força difícils de definir, passa el mateix que amb la definició del gènere. Una de les obres considerada pionera és *Un chien andalou* (1929) de Luis Buñuel, que va realitzar junt amb Salvador Dalí. Avui en dia, és la pel·lícula més significativa del cinema surrealista, que podríem definir com un subgènere del cinema experimental, ja que va transgredir tots els esquemes narratius establerts fins al moment. Altres noms rellevants en els orígens d'aquest gènere son Man Ray o Maya Deren.

⁴Figura 1. Fotograma d'*Un chien andalou* (1929) de Luis Buñuel.

No obstant això, molts altres cineastes han tingut un paper imprescindible pel que fa a l'evolució del cinema experimental, plantejant diferents possibilitats narratives i estilístiques que han obert una finestra pels seus posteriors. Sense anar més lluny, el cineasta català Pere Portabella va tenir un paper essencial a l'hora d'investigar nous

---

³ colaboradores de Wikipedia. (2025, 21 febrero). *Cine experimental*. Wikipedia, la Enciclopedia Libre. https://es.wikipedia.org/wiki/Cine_experimental

⁴ Buñuel, L. (Director). (1929). *Un chien andalou* [Fotograma]. Font <https://www.rtve.es/play/videos/un-perro-andaluz/perro-andaluz/1570997/>

vessants d'aquest nou llenguatge cinematogràfic, combinant un to poètic amb un rerefons polític i de crítica social.

Així mateix, hi ha una llista infinita de noms que han contribuït a expandir el món del cinema experimental, alguns de reconeguts en el seu moment i encara vigents avui en dia com Jonas Mekas i altres reconeguts pòstumament com és el cas de Chantal Akerman. Per altra banda, trobem cineastes que han passat desapercebuts o se'ls ha encasellat en altres gèneres abans que el mateix cinema experimental, com Chris Marker a qui se l'associa sovint al món del documental, Maguerite Duras amb la literatura o en el cas de Sophie Calle amb la fotografia.

Tanmateix, és comú que molts cineastes experimentals destaquin per crear des de diferents gèneres cinematogràfics, així com per abordar en la seva obra diferents disciplines del món de l'art; al cap i a la fi, el cinema experimental demana experimentar en totes les formes possibles.

4.2 Cinema-assaig

La principal diferència entre el cine-assaig i el cinema experimental és que el primer no busca crear noves formes d'experimentació o noves narratives, sinó que vol repensar les formes existents com un diàleg d'idees. El cinema-assaig és una forma de pensament a través del cinema que consisteix en un diàleg entre les imatges i la seva capacitat per representar la complexa realitat.

Es tracta d'un gènere que s'aproxima al llenguatge documental, perquè parteix de la realitat dels cineastes, però alhora també reuneix aspectes del llenguatge que utilitza el cinema experimental i el de ficció. És a dir, sempre està entre gèneres: entre el documental, el cinema experimental i la ficció modernista. No obstant això, cal destacar que el discurs assagístic, amb els seus orígens a la literatura, es considera l'únic que permet pensar lliurement. L'assaig i, per tant, el cinema-assaig, és un mètode per arribar al coneixement a través de l'autoconeixement.

Així com hem vist en el cas del cinema experimental, el cine-assaig també és un gènere força abstracte, però a través de les obres més representatives d'aquest gènere podem

trobar unes característiques que el defineixen. Per exemple, la majoria d'obres de cine-assaig estan narrades des d'un caràcter metalingüístic, autobiogràfic i reflexiu. La subjectivitat està present durant tot el relat i això implica que hi hagi un to d'incertesa, de dubte o d'ambigüitat a l'hora d'elaborar el discurs i que en cap moment el relat no pretengui arribar a certeses o conclusions. Tot al contrari, en aquest gènere el cineasta formula preguntes i convida l'espectador a respondre-les i quedar-se pensant-hi un cop acabat el visionat.

En el gènere del cine-assaig hi trobem dues línies narratives. Per una banda, la que dirigeix el text, que en la majoria dels casos és la veu en off del cineasta, però també pot estar en format subtítols. Per l'altra, la imatge, que no s'ha de subordinar al text, sinó que per si sola ha d'explicar una història. *“Y es que si bien la palabra conducida a través de la voice over favorece la expresión identitaria, subjetiva y reflexiva del cineasta, la tendencia a menudo logocentrista y vococentrista del ensayo ha hecho que los estudios críticos de esta forma audiovisual muchas veces obliteren o posterguen la atención hacia la riqueza y el alcance del resto de propiedades inherentemente cinematográficas y sus potencialidades expresivas”*. (Labbé, 2024, p. 100)

Una altra perspectiva a través de la qual podem abordar el cine-assaig és a partir dels conceptes sobre la teoria del cinema dels que parla el filòsof Gilles Deleuze a la seva obra *Trilogía sobre el cine*. Tot i ser una trilogia es divideix tan sols en dos volums: *La imagen-movimiento* y *La imagen-tiempo*. En els seus estudis de cinema⁵, Deleuze introdueix una sèrie de conceptes que permeten concretar en molts aspectes de la teoria del cinema, i els quals ell mateix posa en pràctica al llarg dels llibres per analitzar obres imprescindibles de la història del cinema.

Segons Deleuze, el cinema no s'ha de veure com un mitjà que únicament transmet una història de manera lineal i seqüencial sinó que també té la capacitat de captar moments efímers i fugaços, els buits i els espais. És llavors quan introdueix el concepte d'interstici, per referir-se a aquests moments i a la representació en el cinema d'aquests espais de transició, que no es mostren de manera directa o visible, però són moments essencials per la construcció de la narrativa. Aquests espais permeten a l'espectador participar de

---

⁵ Deleuze, G. (1984). *La imagen-movimiento: Estudios sobre cine I* (I. Agoff, Trad.). Ediciones Paidós.

manera activa a la interpretació de la pel·lícula, de les imatges, del so i el text i això és el que converteix les obres de cine-assaig amb una experiència encara més subjectiva.

Si ens remuntem als orígens del cinema-assaig, una de les pel·lícules que va marcar un abans i un després en aquest gènere és *Man with a Movie Camera* (1929) de Dziga Vertov. Amb aquesta obra Vertov aconsegueix trencar del tot amb les convencions narratives i el cinema tradicional i fa una reflexió sobre la realitat des d'una visió experimental i reflexiva que no s'havia fet fins al moment. Des d'aleshores van començar a sorgir una sèrie de cineastes que van perfeccionar i acotar les característiques del gènere a través de les seves obres, com Alain Resnais amb *Nit i boira* (1956) o Chris Marker amb *La jetée* (1962).

⁶Figura 2. Fotograma de *Man with a Movie Camera* (1929) de Dziga Vértov.

---

⁶ Vertov, D. (Director). (1929). *Chelovek s kinoapparatom* [L'home de la càmera] [Fotograma]. Font <https://www.lemagducine.fr/cinema/dossiers/lhomme-a-la-camera-manifeste-dziga-vertov-film-10031450/>

4.3 Cartes filmades

Com hem dit fins ara, el món del cinema experimental engloba moltes variants i subgèneres, entre elles la de les cartes filmades.

Les correspondències cinematogràfiques consisteixen en l'intercanvi de cartes entre dues persones, un emissor i un destinatari, que mantenen algun tipus de relació. El contingut d'aquestes cartes acostuma a ser pensaments, reflexions i impressions, sobre el present de cadascú en un context determinat. Així mateix, les cartes filmades també són un espai d'autoreflexió sobre el cinema.

*“Como el formato escrito en el que se inspiran y con el que dialogan, las cartas modulan una narrativa que aspira a reconocer, celebrar y recuperar un antiguo rito afectivo y familiar que hoy más que nunca – en la paradoja de una sociedad hiperconectada pero cada vez más aislada e individualista”.*⁷

El format i la imatge que acompanya el contingut de les cartes ha de ser coherent amb la subjectivitat d'aquestes, és per això que una de les millors maneres de plasmar-les en el cinema és a través del gènere del cine-assaig.

Una de les principals diferències entre la carta literària i la carta filmada és l'objectiu de cada una. La primera serà llegida exclusivament pel destinatari o persones que mantinguin una relació amb l'emissor o el receptor. En canvi, la segona, es construeix sabent que també serà llegida, o visionada, en aquest cas, per l'espectador.

Entre l'octubre del 2011 i el febrer del 2012 el CCCB va acollir l'exposició *“Totes les cartes. Correspondències filmiques”*⁸ (*Todas las Cartas | Exposiciones | CCCB*, 2011) dedicada a les cartes filmades entre diferents cineastes. El comissari, Jordi Balló, va reunir les correspondències audiovisuals que compartien cinc parelles de directors que es trobaven allunyats físicament. A les correspondències veiem plasmades les afinitats i diferències dels cineastes, així com el respecte i admiració que es tenien entre ells. Es

---

⁷ Labbé, P. L. (2024). *David Perlov: la imagen bisagra como pensamiento cinematográfico intersticial*.

⁸ Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. (2011). *Todas las cartas. Correspondencias filmicas*. <https://www.cccb.org/es/exposiciones/ficha/todas-las-cartas/38071>

tracta de cartes íntimes, però no privades, al contrari, estan fetes per ser mostrades a l'espectador. Es pot distingir un estil i llenguatge propi a cada una, però alhora hi ha una complicitat en el llenguatge cinematogràfic que utilitzen i comparteixen.

És interessant com la majoria dels cineastes que van participar en aquestes correspondències no acostumen a treballar des del cinema-assaig. Sí que es caracteritzen per fer cinema d'autor, però en la majoria de casos no tenen precedents d'haver treballat des d'aquest format assagístic, poètic i autoreferencial. Per tant, m'imagino que també va ser un exercici per ells buscar la manera d'expressar-se a través d'aquestes cartes filmades. Van haver de trobar el seu llenguatge i estil propi, diferent de tot al que havien fet fins ara, la qual cosa també forma part d'un procés d'autodescobriment.

Així doncs, alguns dels referents d'aquest gènere són, per una banda, les cinc parelles de cineastes que van participar en les correspondències filmiques del CCCB: José Luis Guerín i Jonas Mekas; Isaki Lacuesta i Naomi Kawase; Albert Serra i Lisandro Alonso; Víctor Erice i Abbas Kiarostami; Jaime Rosales i Wang Bing; Fernando Eimbcke i So Yong Kim.

I, per l'altra, cineastes com Chris Marker, pioner d'aquest format amb *Letter from Siberia*, una documental que també utilitza la narrativa epistolar. Marker recuperarà aquest format a la seva obra *Sans Soleil* (1983) en la qual trobem una narradora que llegeix les cartes que li va enviar el seu camarògraf Sandor Krasna, mentre veiem diferents formats d'imatges com imatges d'arxiu, escenes de pel·lícules o de programes de televisió.

⁹Figura 3. Fotograma de *Sans Soleil* (1983) de Chris Marker.

---

⁹ Marker, C. (Director). (1983). *Sans Soleil* [Imatge fixa]. Filmin. Font: https://static.filmin.es/images/es/media/23502/4/still_0_3_790x398.webp

5. Marc Pràctic

Cartes de Portugal
Preproducció d'una correspondència filmada

5.1 Títol

Cartes de Portugal

5.2 Idea

El primer semestre d'aquest curs he estat d'Erasmus a Porto. Durant aquests cinc mesos he mantingut correspondències amb diferents persones com família o amigues. La majoria encara les guardo. Aquest curtmètratge sorgeix de les correspondències i està dividit en 4 cartes visuals que narren els mesos en primera persona.

Cada carta té el seu propi llenguatge, així com la relació amb cada destinatari és diferent. Pel que fa al llenguatge escrit ho he pogut comprovar, però m'interessa veure com el llenguatge cinematogràfic i visual de cada una també canvia.

Les cartes són un mitjà de comunicació que dona peu a la intimitat i que permet allargar-se, però és molt més lent que la resta. En el cas de les cartes filmades passa una mica al revés, ja que les imatges complementen i aporten un nou significat a allò que llegim, per tant, el text es redueix.

La comunicació a través de les cartes desafia el ritme frenètic que trobem en la manera de comunicar-nos d'avui en dia. L'estimulació constant que busquem als xats i a les xarxes, es veu substituïda per l'obligació de pensar el que una vol explicar i transmetre, unes paraules que probablement quan li arribin a l'altra persona hauran mudat de significat, ja que les circumstàncies hauran canviat. Amb aquest curtmètratge vull mantenir el ritme original de les cartes, prioritzaré les frases curtes i senzilles per tal que arribin a l'espectador.

Les cartes obliguen un mateix a fer l'exercici de pensar el que volem dir, seleccionar, sintetitzar, és un procés que demana dedicació. M'interessa el paral·lelisme de les cartes amb la fotografia analògica. En general, els processos analògics demanen temps, que és el que no tenim avui en dia, o no ens permetem tenir.

5.3 Sinopsi

El setembre de 2024 em vaig traslladar a viure a Porto durant uns mesos. Els primers dies, em dedicava a observar i a caminar, i un dels aspectes que més em va sorprendre va ser la quantitat d'edificis abandonats que hi havia a la ciutat. La majoria no estaven habilitats ni tenien projectes de futur i contrastaven amb les zones més turístiques.

Un mes més tard vam decidir fer un viatge per la costa de Portugal. Sovint diuen que quan marxes d'Erasmus cal aprofitar per viatjar, buscar vols barats i anar d'un país a l'altre. La nostra alternativa va ser llogar una autocaravana i moure'ns pels voltants. Això em va portar a qüestionar-me quina és la millor manera de viatjar, i quina és la menys perjudicial per als llocs que visitem.

Em vaig proposar retratar el viatge amb l'antiga càmera analògica de la meua àvia — la mateixa amb la qual, vint-i-cinc anys abans, ella va retratar el seu propi viatge a Portugal. En aquelles imatges de finals dels noranta, hi ha retrats de ciutats com Aveiro o Lisboa, ciutats que aleshores ja es veuen massificades. Una de les principals conseqüències del turisme és la gentrificació, em pregunto si hi ha manera de revertir-ho.

Al desembre, noto que cada vegada conec millor la ciutat: els carrers, les places, els parcs... ja fa gairebé tres mesos que hi visc. Decideixo visitar una exposició al Centre Portuguès de Fotografia i descobreixo l'obra d'Artur Pastor, un fotògraf que va retratar Porto a mitjan segle XX. Les seves imatges formen part de la memòria històrica de la ciutat i mostren espais que freqüento en el meu dia a dia, però setanta-cinc anys abans. Com pot ser que fins ara no hagués tingut curiositat per conèixer el passat dels carrers per on passejo?

Logline

Un viatge en el temps a través de quatre cartes que exploren el passat i el present de Portugal des de la mirada d'una nouvinguda.

Tagline

Cal que ens qüestionem el present per entendre el passat.

5.4 Temes

Un dels temes principals que funciona com a fil conductor de les quatre cartes és el turisme i la gentrificació. Quan vaig arribar a la ciutat de Porto un dels aspectes que més em va sorprendre va ser la quantitat d'edificis abandonats que hi havia, la majoria sense projectes de futur per rehabilitar-los. A mesura que avança el curtmetratge se'ns mostra des de diferents perspectives que hi ha moltes maneres de viatjar, però que cada vegada ens decanem per escollir la que perjudica més les ciutats que visitem.

En segon lloc, el curtmetratge parla sobre la memòria i el significat de les imatges. En una societat sobresaturada per les imatges, tornem a la fotografia analògica per revalorar la importància de les fotografies que capturem. No té el mateix significat una fotografia feta a consciència que les imatges i vídeos que ens estimulen constantment des de les pantalles. La conservació de les primeres ha contribuït al fet que puguem construir un record personal i una memòria col·lectiva, a través dels arxius, àlbums, etc. La sensibilitat i l'estètica també són diferents a les d'ara.

Un altre tema és la identitat relacional. Ens relacionem de maneres diferents amb tothom i és per això que la protagonista, tot i reflexionar sobre temes semblants a les cartes, sempre ho fa des de llenguatges i formats diferents. Les paraules canvien en funció a qui les dirigim. Per tant, també parla del llenguatge de l'amistat i l'amistat i la família, és a dir, sobre d'on venim i qui ens constitueix.

El descobriment d'una ciutat com és Porto està present al llarg del curtmetratge, és la premissa d'aquesta obra. Hi ha moltes maneres de conèixer un lloc i moltes maneres d'observar. Tot i que cada carta té un format molt diferent comparteixen una mirada.

5.5 Personatges

Carla. Estudiant de quart curs de Comunicació Audiovisual. El primer semestre vaig fer un Erasmus a Porto. La meua identitat es construeix a mesura que es combinen els continguts de les diferents cartes i els tons amb què m'adreço als destinataris, que són família i amics. Algunes de les meves aficions, com el cinema o la fotografia, es reflecteixen tant en el contingut com en el format de les cartes.

Adèle. (destinatària carta 1) Estudiant francesa de Gestió Cultural que vaig conèixer durant el seu Erasmus a Barcelona. Hem viscut experiències semblants i compartim les ganes de viure fora. Al llarg del primer semestre ens comunicàvem a través de cartes i mantenim una amistat a distància.

Elisa. (destinatària carta 2) Estudiant d'Arts i Disseny i actualment d'Il·lustració, ens coneixem des de l'institut. Al llarg del primer semestre hem mantingut la nostra relació a través de cartes, entre d'altres. Compartim l'afició per la fotografia analògica, així com per l'escriptura.

Àvia. (destinatària carta 3) Va estar a Portugal fa molts anys, té un record trist i melancòlic del país. Es pregunta sobre l'estat de Portugal per contrastar-lo amb el record, els canvis que hi ha hagut. Al llarg del primer semestre hem mantingut la nostra relació a través de trucades i postals.

Pare i mare. (destinataris carta 4) Els hi he fet enveja aquests mesos perquè els he recordat quan eren joves. Coneixen una mica la ciutat perquè hi vam anar de passada a l'estiu. Compartim la passió per la cultura i el cinema.

Porto. Apareixerà durant el curt en forma de vídeo, fotografia i imatges d'arxiu. Veiem la seva evolució en un ordre cronològic invertit que ens mostra també la seva transformació des del 1950 fins a l'actualitat.

Figura 4. Personatges en l'ordre de la descripció

5.6 Fitxa tècnica

Títol	Cartes de Portugal
Gènere	Assaig, experimental, documental
Format	Curtmetratge
Durada	12-15 minuts
Idioma	Carla Claret Compta
Estat	En desenvolupament

5.7 Referents

La directora Chantal Akerman ha estat un dels principals referents per aquest projecte, en concret, la seva pel·lícula *News From Home* (1977). Es tracta d'una obra autobiogràfica basada en les cartes que envia la mare de la directora des de Brussel·les a la seva filla, quan aquesta se'n va a viure a Nova York.

L'obra la conformen dues narratives: el discurs de la mare en veu en off i el retrat que fa Akerman de ciutat a través de plans observacionals. La narrativa de les imatges plasma la quotidianitat des de l'observació i l'alienació d'una estrangera que comença a conèixer el lloc on viurà. La mirada de l'immigrant sempre és diferent de la d'aquells que hi resideixen des de fa temps, el primer és més propens a deixar-se fascinar per qualsevol cosa. La manera en com Akerman filma aquestes imatges reforça l'alienació de la seva persona davant una ciutat i uns ciutadans distants entre ells, així com llunyans a ella.

Akerman ens presenta la ciutat com un lloc frívol i aclaparador alhora. Les imatges no conformen una narrativa, no evolucionen, sinó que es mantenen en estat observacional sense seguir a ningú en concret, per tant, entenem que la seva relació tampoc canvia durant el documental.

Per altra banda, trobem la narrativa de les cartes que li envia la mare a la filla, quelcom molt més personal i íntim. Aquestes ens arriben a través de la veu en off de la directora i son unilaterals, no sentim les respostes. El que sí que sentim és la veu d'una mare patint per la seva filla, preocupada i enyorada.

La disjunció d'aquestes dues narratives provoca sensacions molt diferents a l'espectador. La veu en off d'Akerman llegint les cartes de la seva mare ens aproxima a la seva relació, fa que empatitzem amb la mare. En canvi, les imatges, accentuen la distància envers la ciutat, retraten la llunyania emocional de la protagonista.

¹⁰Figura 5. Fotograma de *News from home* (1977) de Chantal Akerman.

En segon lloc, *Letter* (2012) de Sergei Loznitsa és un curtmetratge contemplatiu que retrata el dia a dia dels pacients d'un centre psiquiàtric aïllat de la civilització, situat al nord-est de Rússia.

A través de plans fixos generals, Loznitsa mostra la rutina des de l'observació i la llunyania. L'absència de diàleg deixa entreveure un sistema que suprimeix la identitat i individualitat dels pacients, que queden totalment alienats de la societat. L'estil cinematogràfic en blanc i negre transforma la imatge en una mena de quadre impressionista, a través de les lents utilitzades, crea un filtre que ens transporta a un món oníric que costa ubicar en el temps i accentua la bombolla en la qual viuen aquests pacients.

¹¹Figura 6. Fotograma de *Letter* (2012) de Sergei Loznitsa.

¹⁰ Akerman, C. (Directora). (1977). *News from Home* [Fotograma]. Font: <https://valenciaplaza.com/news-from-home-un-testimonio-mudode-la-nueva-york-de-1977>

¹¹ Loznitsa, S. (Director). (2012) *Letter* [Fotograma]. Font: <https://mubi.com/es/es/films/letter>

Un altre referent ha estat el cinema d'Agnes Varda. M'interessa els temes que tracta a les seves pel·lícules, sempre des d'un compromís polític i social i un vessant autobiogràfic. A més, s'allunya de les convencions formals i narratives per experimentar i innovar en la forma. La seva obra es mou des del cinema-assaig fins al documental, passant per la ficció.

Varda ha deixat tot un llegat de curtsmetratges i migmetratges entre els quals trobem obres que han passat més desapercebudes com *Documenteur* (1981) o *Ulysse* (1983). El primer és d'un gènere híbrid que mescla la ficció amb la no-ficció, l'assaig amb el documental. Des del principi sentim una veu en off que guia el discurs, però més endavant es mescla amb el diàleg de la protagonista. És una obra contemplativa i reflexiva.

El cinema de Varda sempre comença des de l'observació, que porta a la introspecció cap als seus sentiments i emocions. Aquest recurs permet a l'espectador accedir a la subjectivitat del personatge i entendre, en el cas de *Documenteur*, el procés d'adaptació i dol d'una mare recentment divorciada que arriba a *Los Angeles* amb el seu fill.

Pel que fa a *Ulysse*, el curtsmetratge parteix d'una fotografia per explorar la relació entre la memòria i la imatge. Abans de treballar com a cineasta i artista visual, Varda es va dedicar a la fotografia com molts altres directors. En aquest curtsmetratge, recupera una fotografia que va capturar el 1954 on apareixen un home i un nen nus i una cabra morta i l'analitza tres dècades després. Torna al passat per desfil·lar les històries associades a aquesta imatge. Però no només des del punt de vista de la fotògrafa, sinó també des de la perspectiva del retratat, a qui la directora li dona veu per conèixer el seu record.

¹²Figura 7. Fotograma d'*Ulysse* (1983) d'Agnes Varda.

---

¹² Varda, A. (Director). (1983). *Ulysse* [Fotograma]. Font: <https://www.primevideo.com/-/es/detail/Ulysse/0LY55NWY4EV0U0075TBT7RWYXX>

Varda reflexiona sobre el pas del temps, com el significat de les imatges va canviant, així com el record que tenim d'elles.

Una altra obra rellevant ha estat *My Mexican Bretzel* (2019) de Nuria Giménez Lorang que m'ha inspirat tant per la seva narrativa com per la seva forma. Es tracta d'una pel·lícula que presenta una història fictícia des d'un format que ens aproxima al documental i al cinema-assaig, per la qual cosa trobem un fort contrast entre forma i contingut. El material visual són els vídeos de material d'arxiu casolà firmat pel marit de la protagonista, els quals la directora ha recontextualitzat per donar-los una narrativa pròpia, fictícia. Per tant, un dels principals temes que aborda el film és la memòria, com construïm el record, i en aquest cas, com ho fem des del cinema.

Per altra banda, m'interessa com la importància del text recau en els subtítols i la lectura, el que ens fa sentir còmplices de la història de la mateixa protagonista.

¹³Figura 8. Fotograma de *My Mexican Bretzel* (2019) de Nuria Giménez Lorang.

En últim lloc, el curtmetratge *Their Helicopter* (2006) de la directora Salomé Jashi ha sigut un dels grans descobriments al llarg d'aquest treball. Es tracta d'una obra que navega entre el cinema documental i el cinema contemplatiu, cuidant la forma tant o més que la mateixa història. L'acció es desenvolupa en pocs escenaris, no obstant això, la fotografia

---

¹³ Giménez Lorang, N. (Director). (2019). *My Mexican Bretzel* [Fotograma]. Font: <https://elhype.com/nuria-gimenez-my-mexican-bretzel/>

ens sorprenen constantment, sempre cuidada fins al detall. Aquest curtmetratge m'ha recordat la importància de la no-intervenció per retratar la quotidianitat, i com a espectador et converteixes en l'observador omniscient de l'escena.

¹⁴Figura 9. Fotograma de *Their Helicopter* (2006) de Salomé Jashi.

Tanmateix, hi ha una llarga llista d'obres cinematogràfiques que m'han servit com a inspiració, pel seu format o contingut, per la seva mirada o la seva sensibilitat. Dins meu ressonen noms com Jonas Mekas, totes les cartes filmades que he pogut visionar durant aquests mesos o David Perlov.

---

¹⁴ Jashi, S. (Director). (2006). *Their Helicopter* [Fotograma]. Font: <https://www.domobaal.com/exhibitions/46-08-traffic-02.html>

5.8. Estil audiovisual

5.8.1. Tractament narratiu

El següent curtmetratge segueix una narrativa epistolar, es basa en les cartes enviades al llarg dels quatre mesos que vaig viure a Porto. En total, trobem quatre cartes amb diferents destinataris, el que divideix el curtmetratge en quatre parts o capítols. Cada carta té el seu propi format i llenguatge, però totes segueixen un eix cronològic que comença el setembre del 2024, quan arribo a la ciutat, i acaba el desembre del mateix any, just abans de tornar a Barcelona.

Hi ha un pretext o assumpte per cada correspondència, igual que un sentit a l'hora d'enviar-la a cada destinatari segons la relació que mantinc amb ell o ella. En primer lloc, escric a una amiga francesa que va viure a Barcelona durant un temps, i comparteixo amb ella les meves primeres impressions de la ciutat, així com ella em va compartir les seves en el seu moment. En segon lloc, escric a una amiga de Barcelona per explicar-li un viatge recent que he fet amb els nous amics d'aquí, veiem com l'amistat canvia segons el context. En tercer lloc, escric a la meva àvia i li pregunto sobre el record que té del seu viatge a Portugal, com ha canviat el significat de les imatges que conserva d'aquells dies. Per acabar, contacto amb el meu pare i la meva mare per explicar-los l'última exposició de fotografia que he visitat, ja que compartim aquesta afició.

La narració comença en el present, quan em mudo a Porto. L'observació i la prudència de l'estranger caracteritzen la primera carta. A mesura que passa el temps, en comptes de mirar endavant, decideixo mirar enrere per tornar al passat i entendre el país i la ciutat on visc, a través de la memòria personal i la memòria històrica. Cada carta em porta a reflexionar sobre un tema, segons la relació que mantinc amb el destinatari i amb la mateixa ciutat.

Per saltar d'una carta a l'altra parteixo de les connexions que hi ha entre elles, el temps que descriuen; passat o present; de què parlen; els viatges, la ciutat; o des d'on ho fan, la fotografia o el vídeo.

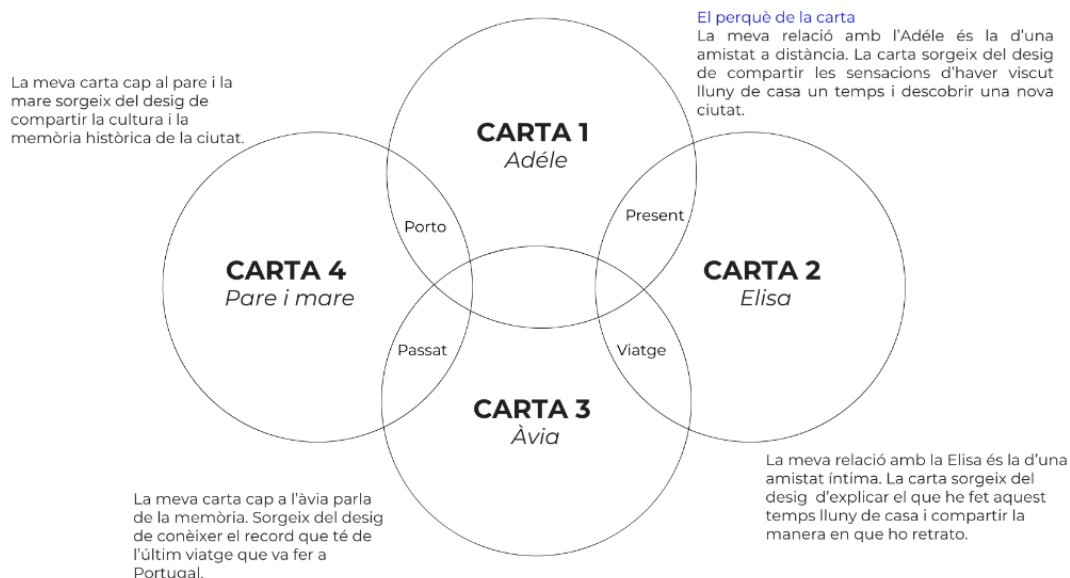

Figura 10. Esquema visual del tractament narratiu de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia. (2025)

En aquest curtmetratge hi trobem dues línies narratives. Per una banda, la línia cronològica marcada per la meua estada a la ciutat. Per l'altra, la línia narrativa que segueix el contingut de les cartes, la qual també comença el setembre, però segueix un ordre cronològic invertit. És a dir, la primera carta parla del present així com la segona, però, a partir de la tercera, fem un salt al passat. Amb la carta destinada a la meua àvia ens remuntem a l'any 1999, a través de les seves fotografies d'un viatge a Portugal, per parlar del record i la memòria. A la següent, tornem encara més enrere per recuperar les fotografies que va fer Artur Pastor de Porto l'any 1950 i parlar de la importància de la memòria històrica.

Figura 11. Esquema visual del tractament narratiu de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia. (2025)

5.8.2. Tractament visual

El tractament visual es pot dividir en dues parts. Per una banda, trobem el format de la primera carta, que es construeix a partir de vídeos filmats amb una càmera de vídeo, *handycam*. Tots els vídeos estan gravats amb càmera en mà seguint l'estil del cinema-assaig o el cinema autoreferencial. Aquest format té la intenció de mostrar la realitat tal com és, amb la mínima la intervenció de la cineasta, així com el documental observacional. M'interessa transportar l'espectador a la mirada de l'observador, i en aquest punt, la finestra es converteix en un element simbòlic essencial.

Figura 12. Fotogrames de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia. (2024)

Les altres tres cartes estan construïdes únicament a partir d'imatges fixes. La segona es tracta d'un foto-muntatge narrat a partir de fotografies analògiques en blanc i negre fetes durant el viatge per la costa de Portugal. La funció de les imatges no es limita a contextualitzar el contingut de la carta. Les fotografies donen pas a una reflexió que va més enllà del que veiem, encara més, les fotografies incideixen en el discurs i és el seu muntatge el que acabarà decidint cap a on es dirigeix el text.

Un dels principals referents d'aquest format de foto-muntatge o fotonovel·la és *La jetée* (1962) de Chris Marker. Recupero les paraules de José Manuel Albelda per referir-se a aquest migmetratge: *"Afirmo que La Jetée no es una fotonovela porque a pesar de los instantes congelados que conforman su metraje, cercano a la media hora de extensión, sus imágenes, aparentemente detenidas en porciones de eternidad, contienen tanto o más movimiento interno que si la cinta hubiera sido rodada a 24 fotogramas por segundo: esta ausencia de estatismo la confiere su montaje, en efecto, sinuoso y más ágil de lo que pudiera parecer a pesar de su cadencia, pero la consigue, sobre todo, la intensidad de*

cada uno de los encuadres y la elección exacta de las fracciones de instantes extraídos."¹⁵ (Infodel Media S.L., s. f.).

¹⁶Figura 13. Fotograma de *La jetée* (1962) de Chris Marker.

Una obra construïda a partir d'imatges fixes no ha de limitar el discurs o simplificar-lo, sinó que obra un ventall de possibilitats en el muntatge i demana una composició minuciosa per cada pla, ja que seran molt menys els que constituïran el film. Amb les fotografies analògiques he volgut seguir aquesta línia, deixar que interaccionin amb el text, però alhora donar llibertat perquè l'espectador les interpreti independentment del discurs.

Figura 14. Fotografia analògica de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia. (2024)

---

¹⁵ Marker, C. (Director). (1962). *La jetée* [Fotograma]. Font: <https://www.cinetecamadrid.com/programacion/la-jetee>

¹⁶ Infodel Media S.L. (s. f.-b). *La Jetée: recuerdos de un futuro pasado* | Cinemateca. Cinemateca. <https://www.jovenesrealizadores.com/criticas-de-cine/cinemateca/critica-la-jetee-chris-marker>

La tercera carta està construïda a partir de fotografies de l'arxiu familiar, del viatge que va fer la meua àvia per Portugal l'any 1999. Fotografies senzilles, sense cap intenció més enllà de retratar aquells dies. No obstant això, el significat de les imatges canvia amb el temps i ara em pregunto quin és el record real que té la meua àvia. Com afecten aquestes imatges a la seva memòria?

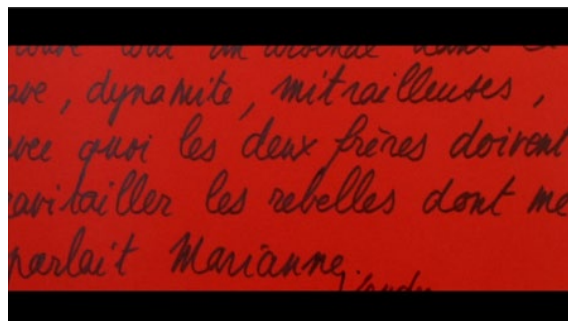

Figura 15. Fotografia de l'arxiu familiar utilitzada a *Cartes de Portugal*. (1990)

Per acabar, recupero les imatges d'Artur Pastor de la seva *Série de cidades* per conèixer i mostrar el passat de Porto. Aparentment, podríem pensar que és la carta que més s'aproxima al gènere documental o biopic, ja que una de les intencions és donar a conèixer l'obra d'un fotògraf essencial del segle XX. Tanmateix, m'interessa anar més enllà i contrastar les fotografies dels espais i carrers que va retratar Pastor l'any 1950 amb el que m'he trobat el 2024. Per tant, les imatges construeixen una línia visual, alhora que el discurs en construeix una altra a través de les descripcions de la ciutat en el present.

Els grafismes

Per la transició d'una carta a l'altra es farà ús de grafismes que segueixin una estètica senzilla i entenedora. El text indicarà la data en què s'envia la carta i el destinatari: *Adèle Charbonnier; Setembre de 2024; Porto, Portugal*.

¹⁷Figura 16. Fotograma de *Pierrot le fou* (1965) de Jean-Luc Godard.

¹⁷ Godard, J. (Director). (1965). *Pierrot le fou* [Fotograma]. Font: <https://walkerart.org/magazine/godards-intertitles2>

5.8.3 Tractament sonor

El curt estarà dividit en quatre parts i cada part es caracteritza per crear paisatges sonors diferents, tot i que també hi ha aspectes i elements sonors comuns en tot el curtmetratge.

Per començar, trobem l'absència de la veu en off, substituïda pels subtítols amb el text de les cartes. Aquesta decisió sorgeix, per una banda, per mantenir l'espectador actiu per tal de no perdre el fil de la narració i, per l'altra, per aproximar-lo a l'acte de llegir una carta literària. Quan llegim una carta, pronunciem per dins les paraules de l'altre, en part, ens les fem nostres. Això genera un efecte hipnòtic i introspectiu, i en aquest cas, ens apropa a les imatges perquè no ens distreu cap altre veu.

Figura 17. Fotograma de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia. (2024)

És per això que el silenci també és un element sonor essencial en aquest curtmetratge. El silenci reforça la sensació de memòria i nostàlgia. Un clar exemple és el cas de *My Mexican Bretzel* de Nuria Giménez Lorang, una pel·lícula construïda a partir de material d'arxiu que es narra a partir dels subtítols i la música.

Pel tractament sonor de la primera carta, per una banda, he buscat diferents efectes sonors a *Freesound* recreant els sons que sentia des de l'habitació, així com el paisatge sonor de la ciutat de Porto. Entre aquests hi trobem: el so de les gavines, les campanes de l'església

o la pluja. Per altra banda, al llarg d'aquest semestre, m'he dedicat a gravar sons com els de les obres o els dels ocells per incloure'ls al *teaser* de la primera carta. Tanmateix, les gravacions son amb el mòbil, ja que la universitat no permet llogar material pel TFG.

Pel que fa a la resta de cartes, no descarto la possibilitat d'afegir efectes sonors que acompanyin les fotografies, acord amb el paisatge que mostren les imatges, però no en excés, ja que m'interessa mantenir moments de silenci. Afegiria sons no-diegètics com el so de les onades, els ocells o el so ambient de la ciutat que contribueixin a crear un paisatge sonor que no es limiti a acompanyar les fotografies sinó que ens endinsi en el viatge de la narradora. Aquests sons també els gravaria jo, però, en aquest cas, amb una gravadora.

En el cas de l'última carta narrada a partir de les fotografies d'Artur Pastor del 1950, m'interessa contrastar el què veiem amb un paisatge sonor actual, és a dir, les imatges del passat de la ciutat de Porto amb els sons del present de la ciutat.

Per altra banda, contemplo fer ús de música a la tercera i quarta carta. Seria una música immersiva i experimental construïda a partir de sons electrònics i sintètics. Li encarregaria al meu cosí Joan Claret, que ha estudiat aquest àmbit i està disposat a ajudar-me.

5.8.4. Muntatge

Així com en el cas del documental, el cinema experimental o el cinema-assaig, el procés de muntatge és el que dona sentit a una obra i en la majoria dels casos, el que s'ha fet a la preproducció acaba canviant molt a la postproducció. Ho vaig poder comprovar jo mateixa quan muntava la primera carta, que conforma el *teaser* d'aquest curtmetratge.

Em vaig trobar que la durada va canviar, ja que vaig haver de retallar vídeos i text. Les imatges tenen la seva pròpia narrativa, que moltes vegades no llegim fins que les col·loquem l'una al costat de l'altra. Cada tall és imprescindible a l'hora de transmetre unes idees concretes.

La primera carta posa èmfasi en la repetició, combinant una sèrie de plans similars de pocs segons. A través de la repetició mostro la rutina a l'espectador i aquesta sèrie de plans semblants fa que l'espectador pugui anticipar-se al que veurà. Això em permet tenir marge per sorprendre'l amb un gir en aquesta rutina de les imatges.

Quant al muntatge de la resta de cartes, busco intervenir el mínim en les fotografies, per la qual cosa visualitzo talls normals i transicions senzilles que facilitin la comprensió del text i el seguiment de les imatges. No obstant això, no descarto la possibilitat de fer canvis al llarg del procés de muntatge, sigui en l'ordre o els aspectes mencionats anteriorment.

Per l'edició del *teaser* he utilitzat el programa i versió Premiere Pro 2024 i tinc la intenció d'utilitzar-lo pel muntatge de la resta del curtmetratge.

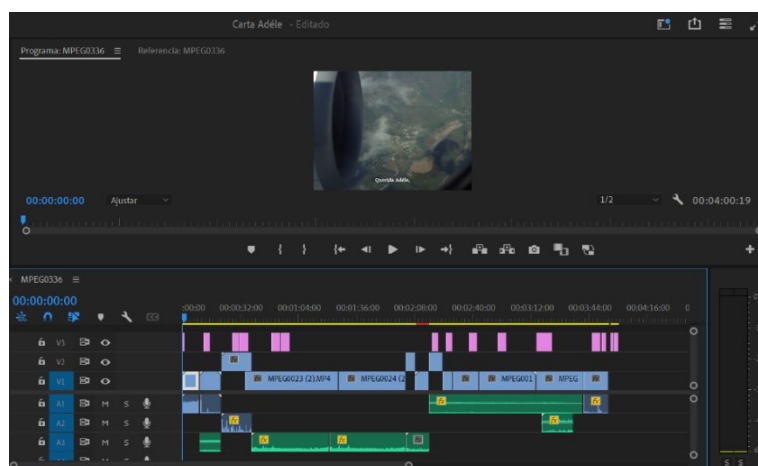

Figura 18. Captura de pantalla del programa *Premiere Pro 2024* durant l'edició del teaser de *Cartes de Portugal*.

5.8.5 Escaletes

En primer lloc, he optat per estructurar el curtmetratge en una escaleta en comptes d'escriure un guió literari, perquè crec que és el que encaixa més amb el format del curtmetratge, ja que no hi ha diàleg ni acció com a tal. Tanmateix, en un principi vaig intentar treballar des del format clàssic de guió. Adjunto la primera i única versió de guió de la primera carta:

INT. AVIÓ - DIA

L'ombra d'un avió projectada sobre un núvol.

CARLA
Querida Adèle,

INT. HABITACIÓ - NIT

Les llums de les cases del davant il·luminen les finestres.

CARLA
Hace una semana aterricé en Porto.

INT. HABITACIÓ - DIA

Un obrer descansa al balcó de l'edifici del davant. Dos homes treballen i es discuteixen a la teulada. Una dona neteja les persianes de l'edifici del costat.

CARLA
Lo que más me ha sorprendido de esta ciudad es la cantidad de edificios abandonados que hay por todos lados.

Este es uno de los pocos que veo en construcción.

El resto, permanecen inhabilitados.

INT. HABITACIÓ - DIA

Diferents persones observen el carrer des de la finestra.

INT. HABITACIÓ - DIA

Ciutadans i turistes caminen pel carrer de sota de casa en un dia plujós.

CARLA
Desconozco cómo fueron tus primeros días en Barcelona.

Te imagino recorriendo las calles.

Dejándote sorprender por cualquier cosa.

CARLA (cont'd)
Un poco como yo ahora.

INT. HABITACIÓ - DIA

Una dona surt de la perruqueria I fuma al carrer. Uns homes acaricien el gos que surt de la perruqueria.

Poco a poco, voy conociendo mi nueva rutina.

Deseo que hayas tenido un buen regreso a casa.

Un bisou

Després d'haver provat d'escriure alguna versió seguint aquest model, he vist clar que tractant-se d'una obra reflexiva i poètica el més adient és desenvolupar una escaleta que inclogui, entre altres aspectes, les imatges i fotografies entre altres elements.

A continuació, trobem les quatre escaletes, de la manera més visual possible i amb la informació imprescindible per entendre el format d'aquest curtmètratge. A la primera columna hi trobem la divisió per escena; a la segona el significat i intenció de cada imatge; a la tercera les captures o fotografies; a la quarta el text que transcrit als subtítols i a la cinquena el so provisional corresponent al pla o imatge.

Una vegada escrita he pres la decisió de dividir-la en quatre parts, per poder introduir el tema de la carta abans de cada escaleta. D'aquesta manera se m'ha fet més fàcil treballar amb les imatges i el material que conforma cada escaleta.

CARTA 1

Aquesta carta és el retrat de les primeres impressions d'una ciutat i té una durada de 4 minuts. És el retrat d'un canvi, un procés d'adaptació i de reflexió. També és el retrat d'una identitat, una manera d'observar, la mirada de la nouvinguda que aterra a un lloc nou. Tots els vídeos excepte el primer estan gravats des de la finestra de la meua habitació.

La destinatària és l'Adèle, una amiga francesa, i és per això que és l'única que està escrita en castellà en comptes d'en català.

El tema de la gentrificació i el turisme s'introdueix en aquesta mateixa carta i té continuïtat al llarg del curtmètratge.

Esc.	TEMA	PLA	TEXT	SO
1.	Introducció de a qui va destinada la carta. L'avió ens transporta a l'inici d'un viatge figuratiu i simbòlic.		Querida Adèle,	So motor avió
2	Arribada a la ciutat. La nit indica el pas dels dies, la foscor accentua la llunyania i solitud de qui es troba lluny de casa.		Hace una semana aterricé en Porto.	So ambient
3.1	La nova finestra enquadra un edifici en construcció. A mesura que passen els dies veig les progressions de les obres en l'edifici. Em familiaritzo amb els paletes així com amb la ciutat.		Lo que más me ha sorprendido de esta ciudad es la cantidad de edificios abandonados que hay por todos lados.	So ambient
3.2	Observo la ciutat des de la finestra de l'habitació.		Este es uno de los pocos que veo en construcción. El resto, permanecen inhabilitados.	So ambient
4.1	Qui s'encarrega de les cases quan els propietaris no ho fan?			So ambient
4.2	Filmo a la gent mirant per la finestra, que és el que estic fent jo.			So ambient

4.3	El canvi de llum indica el pas dels dies, ara filmo l'edifici del costat.			So ambient
4.4	El temps canvia segons l'estació. Passem d'estiu a tardor.		Desconozco cómo fueron tus primeros días en Barcelona.	So ambient
5.1	La temperatura i el temps ha canviat, ciutadans anònims caminant pel carrer. A vegades es fa difícil diferenciar el turista del ciutadà.		Te imagino recorriendo las calles.	So ambient
5.2	Descobreixo que els grups de turistes jubilats sovint freqüenten el meu carrer. Es manté la pluja de la tardor.		Dejándote sorprender por cualquier cosa. Un poco como yo ahora.	So ambient
5.3	Després d'una processó de gent amb paraigües finalment es creuen dues persones amb el mateix paraigües.		Poco a poco voy conociendo mi nueva rutina.	So ambient
5.4	La perruqueria de sota a casa és un dels nous escenaris que enquadra la finestra de la meua habitació. És un lloc de trobada.		Deseo que hayas tenido un buen regreso a casa. Un bisou	So ambient

Figura 19. Fotogrames de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia.

CARTA 2

Aquesta carta la conformen vint fotografies en blanc i negre i té una durada de 3 minuts aproximadament. La durada de cada fotografia és d'entre 5 i 8 segons. Entre elles hi trobem una platja del Mediterrani, mentre que la resta retraten la costa de Portugal i la ciutat de Porto. A l'inici trobem dues fotografies d'uns obrers treballant en un edifici en construcció, que es converteix en el fil conductor que permet enllaçar aquesta carta amb la primera.

El to del text és canviant. Comença seguint un to explicatiu i a mesura que avança la narració ens trobem amb un to de denúncia. En un punt concret, es converteix en un text més poètic que juga amb la sonoritat de les paraules, ressaltant la importància de la forma del llenguatge.

Esc.	TEMA	FOTOGRAFIA	TEXT
1.1	Introducció del destinatari de la carta.		Estimada Elisa, Vaig rebre la teva carta de felicitació.
1.2	Fins ara havíem vist els edificis, ara coneixem una altra part de la ciutat que són els parcs.		Avui ha sigut un dia bonic, tot i estar lluny de casa.

1.3	La llum canvia, les hores passen. Canvia el format a vertical – al muntatge miraré si es pot mantenir.		He celebrat l'aniversari en companyia.
2.1	Les obres segueixen treballant en diferents edificis de la ciutat.		
2.2	A l'alçada del pantaló de l'obrer, trobem el meu reflex fent fotografia. Pot passar desapercbut.		La setmana passada vam escapar de la ciutat en construcció.
3.1	Un canvi en el paisatge, ara és apocalíptic, tenebrós. Comença el viatge.		Per anar a recórrer la costa est de Portugal.

3.2	Immensitat de la platja.		Em vaig endur la càmera de la meva àvia.
3.3	Composició d'una persona encaixada entre les roques de la sorra i els penya-segats que ens permet apreciar les dimensions de la platja.		
3.4	A la costa atlàntica, la natura s'apodera del paisatge, de moment no està tot edificat.		
3.5	Una persona vestida de blanc contrasta amb els tons foscos de l'herba.		Al revelar les fotografies, he vist que en aquest carret coincideixen l'Atlàntic i el Mediterrani.

4.1	Una platja del mediterrani, molt diferent al que hem vist fins ara.		Mar i oceà.
3.6	Tornem a la platja inicial. Els gestos, les posicions, el temps canvia segons la platja.		
3.7	Una nova perspectiva, on es veu el mar i les onades. Un pescador s'amaga entre les roques.		Platges i paisatges
4.2	Tornem a la platja de còdols, des d'una nova perspectiva. La mateixa persona dormint des d'un altre angle. El mar, sense onades.		Pescadors de dos mars

3.8	Un pescador sobre les roques, pesca a l'oceà Atlàntic agitat.		Pesquen el mateix peix?
5	Dos pescadors d'esquenes pescant al mar Mediterrani. Les canyes de pescar estan sobre l'asfalt, per darrere d'una bastida.		
6.1	L'autocaravana es camufla amb la resta de cases i sembla una casa més – simbòlic.		M'agrada viatjar així. Feia temps que no veia una platja tan buida.
6.2	Segueixo observant des de la finestra, com feia a la primera carta.		Sense xiringuitos, ni restaurants o hotels a la vora.

7			Aquells que envaeixen les platges de casa nostra.
8	La posta de sol indica la fi del viatge, la fi de la carta.		Aquí el mar es veu net. T'envio una abraçada molt forta.

Figura 20. Fotografies analògiques de *Cartes de Portugal* d'elaboració pròpia. (2024)

CARTA 3

Aquesta carta parla sobre la memòria i el record a través de les fotografies. El record d'un lloc, una ciutat, un país, un viatge. L'element que utilitzo per enllaçar aquesta carta amb l'anterior és la càmera de fotografia de l'àvia i la connexió dels viatges, fets en èpoques diferents. Hi trobem postals i fotografies en vertical i horitzontal. La carta té una durada de 2 minuts aproximadament, comptant uns 5 segons per imatge.

Quan la meva àvia em parlava del seu viatge, em descrivia les sensacions que havia tingut, en comptes del que va fer o va visitar. A través d'aquestes sensacions m'imaginava com havia sigut. Quan vam trobar l'àlbum amb les fotografies, tant a ella com a mi ens van sorprendre. Les seves descripcions eren molt diferents del que jo estava veient en aquelles imatges, perquè és impossible saber que s'amaga darrere el retrat d'una persona o un espai. Aquestes fotografies també són el retrat d'un país i una ciutat, Lisboa, que començava a ser víctima de la massificació turística a finals del segle XX.

ESC.	TEMA	FOTOGRAFIA	TEXT
1	Introducció destinatària carta. Fotografia d'un dels canals d'Aveiro, un poble de Portugal		Estimada àvia, Com bé saps, fa dos mesos que vaig arribar a Portugal.
2	Postal antiga que remet a la fotografia que hem vist.		Fa unes setmanes vam fer un viatge per la costa amb els amics.

3.1	Tres persones a una casa típica portuguesa		Com el que tu vas fer amb l'avi i la Deni.
3.2	Les rajoles blaves, característiques d'algunes ciutats de Portugal		Aprofitant que ella tenia una casa allà.
4	Caminar és la millor manera de conèixer un lloc.		
5.1	L'avi en un pont d'Aveiro. Perquè ens col·loquem sempre així a les fotografies?		Les fotografies fetes amb la càmera que em vas regalar.

5.2	L'àvia en una plaça d'Aveiro		Em pregunto quin record tens d'aquest viatge.
6.1	Les façanes dels edificis		
6.2	Les façanes dels edificis		Recordes les façanes dels edificis?

7	Aprofito les façanes dels edificis per saltar d'una ciutat a l'altra, d'Aveiro a Lisboa.		
8.1	L'avi i l'àvia aparentment feliços. Per a qui son aquestes fotografies?		O recordes les sensacions...
8.2	Un home creua per davant seu.		Els gestos, les mirades
9	Identifiquem la ciutat de Lisboa pel tramvia groc		

10.1	Ascensor de Santa Justa		Recordes els sons de la ciutat?
10.2	Ascensor de Santa Justa des d'un altre punt de vista, turistes.		
11	Davant l'ascensor de Santa Justa.		Diuen que Lisboa ha canviat molt.
12.1	Un carrer peatonal de Lisboa.		Ha sigut una de les ciutats més afectades pel turisme.

12.2			
13	El turisme i les atraccions turístiques.		Alguns barris estan sent víctimes de la gentrificació.
14	Identifiquem l'època per la roba.		
15	Postal de Lisboa		Creus que existeix la manera de fer turisme sense fer mal als llocs que visitem?

16			
	L'àvia, la fotògrafa, somrient.		Penso en Barcelona... Un petó

Figura 21. Fotografies analògiques de *Cartes de Portugal* de l'arxiu familiar. (1999)

CARTA 4

Aquesta carta parla de la memòria de la ciutat, també des de la fotografia, però combinant el passat i el present. Té una durada d'entre 3 i 4 minuts, comptant uns 7-8 segons per fotografia. Els subtítols descriuen els espais en el present mentre que les imatges del fotògraf Artur Pastor ens mostren el passat d'aquests llocs, com era la vida, els carrers, la gent. Amb la combinació de text i imatge veiem la transformació que ha patit Porto al llarg dels últims cinquanta anys.

El text té un to més descriptiu comparat a les altres, ja que a mesura que van passant les fotografies de la ciutat, els subtítols narren el que veig construint un paral·lelisme entre el passat i el present.

Aquesta carta també funciona com a tancament d'un període, la meva estada fora de casa, i alhora tanca el cercle de correspondències després d'haver passat per dos viatges, tornant a la ciutat de Porto que és on comença aquest viatge simbòlic i figuratiu. Després d'haver-hi viscut durant quatre mesos, he pogut conèixer la ciutat més a fons, tanmateix, el passat de la ciutat no l'havia conegut fins que m'he trobat amb les fotografies de Pastor.

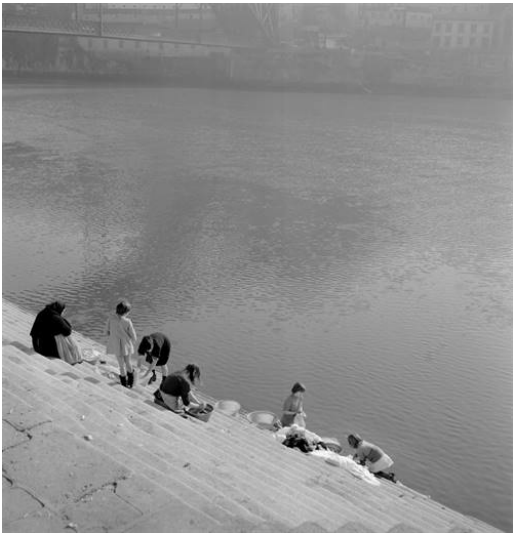
Esc.	Tema	Storyboard	Text
1.1	El patí interior del pis, fins ara no havíem vist aquesta part de l'edifici.		Hola pare i mare, M'alegra saber que esteu bé. Aquí encara no ha arribat el fred com a Barcelona.
1.2	La llum ha canviat, ara estem a hivern.		Tot i així, es respira un ambient nadalenc sota el sol de desembre.

1.3	Vistes diferents des de la finestra.		La setmana passada vaig anar a una exposició de fotografia. El fotògraf es deia Artur Pastor i va retratar la ciutat el 1950.
2.1	Les pendents dels carrers de la ciutat que arriben al riu.		Sovint em deixo portar per les pendents fins arribar al riu.
2.2	Infants juguen a un dels carrers que desemboca al riu.		
3	El pont de Luis XVI vist des de Vilanova de Gaia.		Fins arribar al pont de Luis XVI, que connecta Porto amb Vilanova de Gaia.

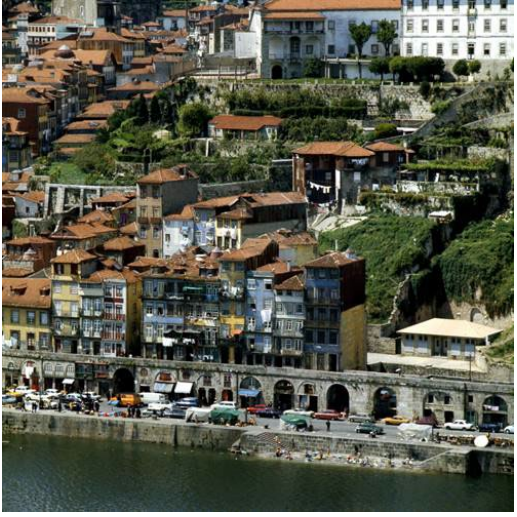
4.1	El passeig del costat del riu i les parades, cotxes de l'època, moviment.		
4.2	Una dona carrega un cistell al cap, la roba estesa al costat del riu, on abans t'hi podies banyar.		
5.1	Les dones carregaven els cistells amb el menjar, totes porten un mocador al cap.		Intueixo que sempre ha estat una ciutat caòtica.

5.2	Estenen la roba sota d'un arc que desemboca al costat del riu. De moment, tot el que hem vist fins ara esta relacionat amb el treball.		La dita popular deia:
5.3	Les dones carregen cistells, els nens juguen al carrer.		<i>"Mentre Lisboa es diverteix, Coímbra estudia, Braga resa i Porto treballa"</i>
6.1	Preparant les parades de menjar, el mercat. La vida de la ciutat es concentra al costat del riu.		Camino pel costat del Douro i veig paradetes on venen souvenirs.

6.2	Venda de peix al costat del pont. Avui en dia aquí hi trobem músics de carrer.		
6.3	Una altra perspectiva del pont, nenes carregant cistells plens.		Les melodies de cançons pop inunden el passeig.
7.1	Dones rentant la roba a les escales. Avui en dia aquí la gent seu a beure.		Sec a les escales envoltada de gent fent fotos.

7.2	Dones rentant la roba a les escales.		Jo també en faig alguna.
7.3	Barques amarrades al costat de les escales. Transportaven a persones o només aliment?		Observo els <i>free tours</i> en vaixell com baixen pel riu.
8.1	Infants estenent la roba al carrer.		

8.2	Infants estenent la roba al carrer.		I els infants jugant.
9	Dones rentant la roba sota el pont, primera foto en color de les que hem vist.		Tothom vol una foto sota el pont.
10.1	Panoràmica de Porto des de l'altra banda del riu. Podem observar la pendent de la ciutat així com la distribució peculiar.		Però ningú es pregunta que hi havia abans aquí.

10.2	Panoràmica de Porto, veiem el passeig i les escales.		Per què la ciutat es diu Porto...

Figura 22. Fotografies analògiques d'Artur Pastor utilitzades a Cartes de Portugal. (1950)

6. Memòria de producció

6.1. Pressupost i recursos

Per la producció d'aquest curtmetratge he volgut aprofitar els recursos i la gent del meu entorn perquè m'ajudi i aconselli en diferents aspectes com ara la música o els grafismes.

En un principi, no serà necessari filmar més material visual propi. No obstant això, no descarto ampliar el material d'arxiu fotogràfic i cinematogràfic del curtmetratge, posant-me en contacte amb diferents institucions portugueses que puguin estar interessades en col·laborar en un documental que parla sobre la història de Portugal. A més, investigar, acumular i seleccionar material professional ofereix prestigi i professionalitat al projecte.

Pel que fa al material seleccionat per cada carta, trobem els vídeos de la *handycam* que a la primera carta i a l'inici de la quarta. A més, trobem tres tipus de fotografies: personals, d'arxiu familiar i de l'Arxiu Municipal de Lisboa. Les dues primeres són accessibles i gratuïtes, ja que són d'elaboració pròpia o de la meua àvia. Quant a les fotografies d'Artur Pastor, també són accessibles, però tenen un cost, ja que formen part de la memòria històrica i fotogràfica de la ciutat. M'he posat en contacte amb l'Arxiu Municipal de Lisboa i m'han informat que del cost de cada fotografia en el cas que volgués produir aquest curtmetratge.

Respecte la música, m'he posat en contacte amb amics i familiars que treballen en o estudien en aquest àmbit i compto amb la seva col·laboració per aquest curtmetratge. El mateix pels als grafismes, tot haver deixat clar que busco una cosa senzilla per introduir cada carta i destinatari, compto amb l'ajuda d'amigues que estudien disseny gràfic que estarien disposades en aconsellar-me en aquest aspecte.

Pel muntatge i l'etalonatge utilitzaré el *Premiere Pro* i el *Da Vinci* respectivament. Del muntatge me n'encarregaria jo i pel que fa a la segona, en el cas que decidís tocar el color, buscaria contactar amb algú d'aquest món perquè em donés un cop de mà.

Quant al so, he contemplat l'opció de llogar una gravadora d'àudio Zoom H6 durant 2 o 3 dies per gravar alguns dels efectes sonors de la segona, tercera i quarta carta.

PERSONAL TÈCNIC

Personal tècnic	Càrrec	Tarifa per càrrec	Total
Joana Piqué	Grafista - Intertítols	30€/h	90€
Ane Portabella	Grafista - Crèdits i subtítols	30€/h	90€
Joan Claret	Músic	200€	200€
Carla Claret	Guionista Directora Sonidista Muntadora	20% del total	

Suma: **380€**

Figura 23. Taula de les despeses en relació al personal tècnic, elaboració pròpia.

MATERIAL

Departament	Material	Programa/Model	Cost	Total
Direcció	Fotografies arxiu Artur Pastor	Arxiu municipal de Lisboa	0,75€/fotografia	15,00€
So	Efectes sonors	Gravadora Sony H6	16€/dia	32,00€
Grafismes	Intertítols Subtítols Crèdits	Indesign	26,43€/mes	26,43€
Edició	Muntatge	Adobe Premiere Pro	26,43€/mes	26,43€
Música	1 peça de 6'	Ableton	79€	79€

Suma: **178,86€**

Figura 24. Taula de les despeses en relació al material de producció i postproducció, elaboració pròpia.

6.2. Finançament

Després d'haver calculat el pressupost, *a priori*, el total per produir *Cartes de Portugal* serien 558,86€. Veient que els costos no sobrepassen els 1.000€, l'opció més encertada seria crear una campanya de micromecenatge.

Per altra banda, la gent del meu entorn està disposada a ajudar-me sense interessos, i tot i que en el pressupost he comptabilitzat el preu dels diferents programes que es necessitarien, pels grafismes, l'edició o la música, cal tenir en compte que el personal tècnic ja disposa d'aquests programes.

Tenint en compte que el meu sou correspon al 20% del total, que son, 558,86€ això vol dir que hi ha 111,77€ que cobriré amb finançament propi.

DISTRIBUCIÓ DELS COSTOS

Cost del projecte = 558,86€.

Fonts de finançament amb la quantitat que assumeixen:

Campanya de micromecenatge – 447,09 €

Aportació econòmica pròpia – 111,77€

En el cas que sorgís la necessitat d'aconseguir més pressupost contemplaria les subvencions públiques. Tant l'ICAA (Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales) com l'ICEC (Institut Català de les Empreses Culturals) destinen ajuts econòmics per la producció de curtsmetratges, així com suport a la distribució i promoció. La primera ofereix ajuts selectius¹⁸ per amortitzar els costos de la realització de les pel·lícules i la segona, a més, valora positivament projectes amb llengua catalana, les directores dones i novells a l'hora d'oferir els ajuts.

---

¹⁸ Ministerio de Cultura y Deporte. (2025). *Ayudas para la acción y promoción cultural*. Gobierno de España. <https://www.cultura.gob.es/servicios-al-ciudadano/catalogo/general/05/051780/ficha/051780-2025.html>

Per altra banda, trobem l'ICA (Instituto do Cinema e do Audiovisual), que podria estar interessat a finançar un curtmètratge que parla sobre Portugal i inclou material de l'Arxiu Municipal de Lisboa, d'un fotògraf rellevant com és Artur Pastor. Un dels seus requisits és comptar amb una productora portuguesa o fer una coproducció minoritària amb Portugal.

Ni la Filмотeca de Catalunya o la Cinemateca Portuguesa financen projectes, però ambdues poden cedir material d'arxiu audiovisual amb tarifes reduïdes o convenis gratuïts, per tant, podria sol·licitar col·laboracions institucionals.

Per altra banda, trobem festivals com el DocsBarcelona o el DocLisboa amb seccions d'indústria i de laboratoris que s'encarreguen d'impulsar projectes documentals en desenvolupament.

6.3. Target

En primer lloc, aquest curtmètratge busca interpel·lar a persones d'entre 20 i 30 anys interessades en el gènere experimental, el cinema-assaig o el documental. En segon lloc, pretén arribar a un públic adult que consumeix cultura regularment i està interessat en les narratives experimentals. En tercer lloc, trobem un *target* més específic que correspon als habitants de Portugal, ja sigui estudiants i professionals del món audiovisual com cinèfils i cinèfiles. En cinquè lloc, als fotògrafs i fotògrafes de la península interessats en l'obra d'Artur Pastor. Per últim, també pot atraure a persones de l'àmbit de l'urbanisme o la sociologia per analitzar com es transforma una ciutat amb el pas del temps.

6.4. Pla de distribució

Per distribuir *Cartes de Portugal*, s'ha apostat per fer una selecció de festivals nacionals i internacionals on podria encaixar el curtmetratge, sobretot tenint en compte el seu format experimental i assagístic. El fet que l'obra englobi diferents gèneres és un dels principals avantatges a l'hora de distribuir aquest curtmetratge. Tanmateix, no he volgut afegir tots els festivals possibles, hi hauria una llista incomptable, sinó que he fet una selecció prèvia en funció del camí que m'agradaria que seguís aquest curtmetratge i dels festivals que jo com a espectadora admiro i gaudeixo.

Lloc	Festival	Data límit	Secció	Taxa i duració
Catalunya	L'Alternativa	8 de juliol (Edició 2025)	Curtmetratge nacional	5 euros 45' màxim
	DocsBarcelona	21 de febrer (Edició 2025)	DOC-U	Gratuït 40 minuts màxim
	D'A	Gener de 2026	Curtmetratges – <i>Un impulso colectivo</i>	30 minuts màxim
	Fic-cat	27 de març (Edició 2023)	Curtmetratges	Gratuït 30 minuts màxim
	Cerdanya Film Festival	15 abril (Edició 2025)	Documentals	15 euros
	U22	31 de maig (Edició 2024)	Curtmetratges	Ser estudiants menors de 30 anys en la data de rodatge del film.
Nacional	ZINEBI	20 de juny (Edició 2025)	Cortometrajes	30 minuts màxim Gratuït Subtítols en anglès
	Punto de vista	Setembre (Edició 2025)	Curtmetratges	5 euros
Internacional	IndieLisboa	20 de desembre (Edició 2024)	Competició internacional de curtmetratges	1a convocatòria - 10 euros 2a convocatòria - 17 euros 3a convocatòria - 25 euros

				Subtítols en anglès
	IFFR (Rotterdam)	17 de setembre (Edició 2025)	<i>Short and Mid-length films</i>	1a convocatòria - 40 euros 2a convocatòria 50 euros 3a convocatòria - 62,50 euros Gratuït
	Oberhausen International Short Film Festival (Alemanya)	26 de gener (Edició 2025)	Secció oficial	
	25FPS Festival (Zagreb, Croàcia)	30 de maig	Secció oficial	60 minuts màxim Gratuït

Figura 25. Taula dels possibles festivals per la distribució de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia.

Per altra banda, una vegada el curtmetratge hagi estat estrenat m'interessa ampliar el seu recorregut per plataformes de cinema experimental així com per les diferents xarxes de Barcelona i Catalunya que promouen espais de creació impulsen el creixement professional de dones cineastes en l'àmbit audiovisual.

Així mateix, contemplo la possibilitat de posar-me en contacte amb plataformes que distribueixen cinema i cinema experimental com és el cas d'*Hamacaonline* o *Vimeo*. La primera està enfocada en formats no convencionals i, en canvi, la segona aborda tot tipus de contingut audiovisual.

Per acabar, trobem el Laboratori de *La Bonne*, que està dins del marc del Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison, i és un programa de formació que s'adreça a dones que desenvolupen projectes documentals amb una mirada feminista. Tot i que el tema principal del curtmetratge no gira entorn això, sí que trobem una mirada feminista en algunes cartes com la tercera i la quarta, compostes a partir de fotografies del segle XX que reflecteixen una època en què el masclisme estava molt més instaurat i normalitzat; observem el paper de la dona en aquella societat i a partir del revisionament d'aquestes fotografies percebem un to de denúncia i crítica social.

7. Teaser

Pel *teaser* de *Cartes de Portugal* he muntat la primera carta seguint l'estructura desenvolupada. Tanmateix, com era previst, al llarg del procés del muntatge hi ha hagut una sèrie de canvis que han alterat la durada, i l'ordre d'alguns plans.

Així mateix, crec que el *teaser* reflecteix el to poètic i reflexiu del curtmetratge i funciona com a una introducció als diferents temes i a la mateixa ciutat, la qual mostra amb els vídeos de la *handycam*, sempre des del mateix punt de vista.

Respecte al so, vaig fer una primera versió utilitzant només el so ambient de l'habitació que gravava la càmera, però era massa pobre i es feia pesat. Per la qual cosa, he apostat per afegir els efectes sonors mencionats al tractament de la manera més realista possible.

El resultat dura més del previst, tot i això, tinc la certesa que la resta de cartes no s'allargaran, ja que no són vídeos sinó fotografies les que les constitueixen.

Teaser: <https://youtu.be/2QG4puEO9O8>

8. Conclusions

Al llarg del procés de la preproducció de *Cartes de Portugal*, m'he trobat amb algunes dificultats, però aquestes m'han portat a replantejar idees i decisions inicials que han acabat afectant influenciant positivament el projecte. Els consells i aportacions de la gent del meu entorn, així com les seves opinions i perspectives, també m'han jugat a favor al llarg del procés d'escriure el treball i muntar el *teaser*.

En primer lloc, aquest Treball Final de Grau m'ha fet adonar-me de la quantitat d'aspectes que s'han de tenir en compte abans de produir un curtmetratge, tractant-se del gènere que sigui. Tot i la llibertat creativa que caracteritza el cinema experimental i el cinema-assaig, he vist que això no significa que no sigui rellevant desenvolupar una planificació detallada, al contrari, he pogut veure que cal evitar les decisions aleatòries i donar-li un sentit tant als aspectes formals com als narratius.

En segon lloc, el desenvolupament del marc teòric m'ha permès aprendre sobre la història del cinema experimental i del cinema-assaig a través de varies lectures i he pogut aplicar aquest coneixement en el marc pràctic, el qual m'ha permès explorar els aspectes creatius i tècnics del llenguatge cinematogràfic experimental. El fet d'haver-me proposat treballar amb diferents materials m'ha obligat a pensar diferents maneres de combinar-los i donar-los un sentit comú pensant també en l'espectador.

La conceptualització del curtmetratge és el que em feia més respecte, aconseguir transmetre una idea abstracta sense produir el curtmetratge en si, no obstant això, he trobat eines imprescindibles que m'han ajudat tant a mi com als altres a ordenar l'estructura i com és el cas dels esquemes visuals i les escaletes. Tanmateix, estic satisfeta amb els diferents tractaments del curtmetratge, ja que a banda de reflectir els aspectes tècnics, també mostren la coherència amb la intensió poètica i reflexiva del projecte, així com el *teaser* aconsegueix transmetre el to del projecte i de la primera carta.

Per acabar, m'ha sorprès el paper de la universitat pel que fa al Treball de Final de Grau. M'he trobat que no hi havia la possibilitat de llogar material, ni tan sols una gravadora per un dia, amb l'excusa que no és necessari produir els projectes de TFG i que no seria possible cobrir les necessitats de tothom amb el material disponible. Tanmateix, la mateixa carrera en altres universitats, com la UPF i la UB, sí que permeten llogar material

i tenen el mateix número d'estudiants.

Crec que, després de quatre anys de carrera, el que ens fa més il·lusió a la majoria d'estudiants és aprofitar els recursos de la universitat per desenvolupar i produir un projecte. En canvi, la institució posa l'èmfasi només en la reproducció. En aquest sentit, només hem cursat una assignatura de producció, amb poques classes teòriques, però se'ns exigeix un pressupost ben elaborat, entre altres requisits.

En definitiva, crec que es podria millorar la normativa i l'enfocament del Treball de Final de Grau a la Universitat Autònoma, per tal que els estudiants poguessin gaudir més d'aquest procés i valorar els projectes que s'han arribat a produir, dins la mateixa nota del treball, no només com a material complementari.

9. Bibliografia

Llibres

Vogel, A. (2005). *Film as a subversive art*. CT Editions.

Labbé, P. L. (2024). *David Perlov: la imagen bisagra como pensamiento cinematográfico intersticial*.

Deleuze, G. (1984). *La imagen-movimiento: Estudios sobre cine I* (I. Agoff, Trad.). Ediciones Paidós.

José Antonio González, *La historia del cine experimental*. Tesis profesional; México, 2005.

Articles i pàgines web

Salama, B. (2015). El cine experimental: entre el experimento y la experiencia. Las películas de Sergio Subero, Sergio Brauer y Mario Bocchicchio. Revista de la Asociación Argentina de Estudios de Cine y Audiovisual, 9. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4747105.pdf>

Vivares, J. C. (2016). *El cine experimental*. https://www.ismjh.com/TrabajosAcademicos/El_Cine_Experimental.pdf

Rosenberg Navarro, A. (2014). *En busca del gesto interno en el cine* (Trabajo Final de Grado, Universitat Pompeu Fabra). <https://repositori-api.upf.edu/api/core/bitstreams/4b1e351b-a60c-4032-bdc8-6e5f3434c192/content>

Llarrull, F. (2017). Perspectivas sobre el cine ensayo: aportes de la fotografía. Imagofagia: Revista de la Asociación Argentina de Estudios de Cine y Audiovisual, 15, 13. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/7269198.pdf>

Todas las cartas | Exposiciones | CCCB. (s. f.). CCCB. <https://www.cccb.org/es/exposiciones/ficha/todas-las-cartas/38071>

Rabadán Villalpando, M. E. (2022.). *Ulysse, 1982, de Agnès Varda. Breve estudio acerca de la temporalidad de un cortometraje sobre una fotografía*. Revista Integración Académica en Psicología. <https://repository.uaeh.edu.mx/revistas/index.php/ia/article/view/7900>

Infodel Media S.L. (s. f.-c). *La Jetée: recuerdos de un futuro pasado | Cinemateca*. Cinemateca. <https://www.jovenesrealizadores.com/criticas-de-cine/cinemateca/critica-la-jetee-chris-marker>

Mapa de festivales. (s. f.). Experimental Cinema. <https://expcinema.org/site/es/mapa-festivales>

Freesound. (s. f.). <https://freesound.org/>

Verkami. (s. f.). *Costes del servicio*. Verkami.es. <https://ayuda.verkami.com/article/100-costes-verkami>

Zaask. (2023, 7 diciembre). *Conoce las tarifas de diseño gráfico de los servicios más solicitados por empresas y particulares, y calcula el presupuesto de tu proyecto*. Zaask. <https://www.zaask.es/cuanto-cuesta/disenador-grafico>

Precios y planes de suscripción a Adobe InDesign | Adobe. (s. f.). <https://www.adobe.com/es/products/indesign/pricing-info.html>
Edición avanzada de vídeos | Adobe Premiere Pro. (s. f.). <https://www.adobe.com/es/products/premiere.html#:~:text=%C2%BFCu%C3%A1nto%20cuesta%20Premiere%20Pro%3F,IVA%20por%20licencia%20para%20equipos>.

Buy Live, Push, Max for Live and Ableton merchandise | Ableton. (s. f.). <https://www.ableton.com/es/shop/live/>

Ministerio de Cultura y Deporte. (2025). *Ayudas para la acción y promoción cultural*. Gobierno de España. <https://www.cultura.gob.es/servicios-al-ciudadano/catalogo/general/05/051780/ficha/051780-2025.html>

Entrevistes

Artforum. (2023, 27 diciembre). *Agnès Varda (1928–2019) discusses her life and work* | *Artist Interviews* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Evtghh43FiM>

Gent De Merda. (2025, 16 abril). *GENT DE MERDA #230 - FANS DE LA FILMO* | *AMB PABLO LA PARRA #RPS* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=akzQfHXJ8ms>

Imatges

Buñuel, L. (Director). (1929). *Un chien andalou* [Fotograma]. Font <https://www.rtve.es/play/videos/un-perro-andaluz/perro-andaluz/1570997/>

Vertov, D. (Director). (1929). *Chelovek s kinoapparatom* [L'home de la càmera] [Fotograma]. Font <https://www.lemagducine.fr/cinema/dossiers/lhomme-a-la-camera-manifeste-dziga-vertov-film-10031450/>

Marker, C. (Director). (1983). *Sans Soleil* [Imatge fixa]. Filmin. Font: https://static.filmin.es/images/es/media/23502/4/still_0_3_790x398.webp

Akerman, C. (Directora). (1977). *News from Home* [Fotograma]. Font: <https://valenciaplaza.com/news-from-home-un-testimonio-mudode-la-nueva-york-de-1977>

Loznitsa, S. (Director). (2012) *Letter* [Fotograma]. Font: <https://mubi.com/es/es/films/letter>

Varda, A. (Director). (1983). *Ulysse* [Fotograma]. Font: <https://www.primevideo.com/-/es/detail/Ulysse/0LY55NWY4EV0U0075TBT7RWYXX>

Giménez Lorang, N. (Director). (2019). *My Mexican Bretzel* [Fotograma]. Font: <https://elhype.com/nuria-gimenez-my-mexican-bretzel/>

Jashi, S. (Director). (2006). *Their Helicopter* [Fotograma]. Font: <https://www.domobaal.com/exhibitions/46-08-traffic-02.html>

Marker, C. (Director). (1962). *La jetée* [Fotograma]. Font: <https://www.cinetecamadrid.com/programacion/la-jetee>

Godard, J. (Director). (1965). *Pierrot le fou* [Fotograma]. Font: <https://walkerart.org/magazine/godards-intertitles2>

Fotogrames de *Cartes de Portugal*, elaboració pròpia. (2024)

Fotografies analògiques d'elaboració pròpia utilitzades a *Cartes de Portugal*. (2024)

Fotografia de l'arxiu familiar utilitzada a *Cartes de Portugal*. (1990)

Fotografies analògiques d'Artur Pastor utilitzades a *Cartes de Portugal*. (1950)

Filmografia

Buñuel, L. (Director). (1929). *Un chien andalou* [Pel·lícula]. Les Grands Films Classiques.

Vertov, D. (Director). (1929). *L'homme de la caméra* [Pel·lícula]. VUFKU.

Marker, C. (Director). (1957). *Letter from Siberia* [Pel·lícula]. Argos Films.

Marker, C. (Director). (1983). *Sans Soleil* [Pel·lícula]. Argos Films.

Guerin, J. L., & Mekas, J. (2011). *Correspondència filmada* [Curtmetratges]. CCCB.

Serra, A., & Alonso, L. (2011). *Correspondència filmada* [Curtmetratges]. CCCB.

Lacuesta, I., & Kawase, N. (2011). *Correspondència filmada* [Curtmetratges]. CCCB.

Erice, V., & Kiarostami, A. (2006). *Correspondència* [Curtmetratges]. CCCB.

Rosales, J., & Bing, W. (2011). *Correspondència filmada* [Curtmetratges]. CCCB.

Eimbecke, F., & Kim, S. Y. (2011). *Correspondència filmada* [Curtmetratges]. CCCB.

Akerman, C. (Directora). (1977). *News from Home* [Pel·lícula]. Paradise Films.

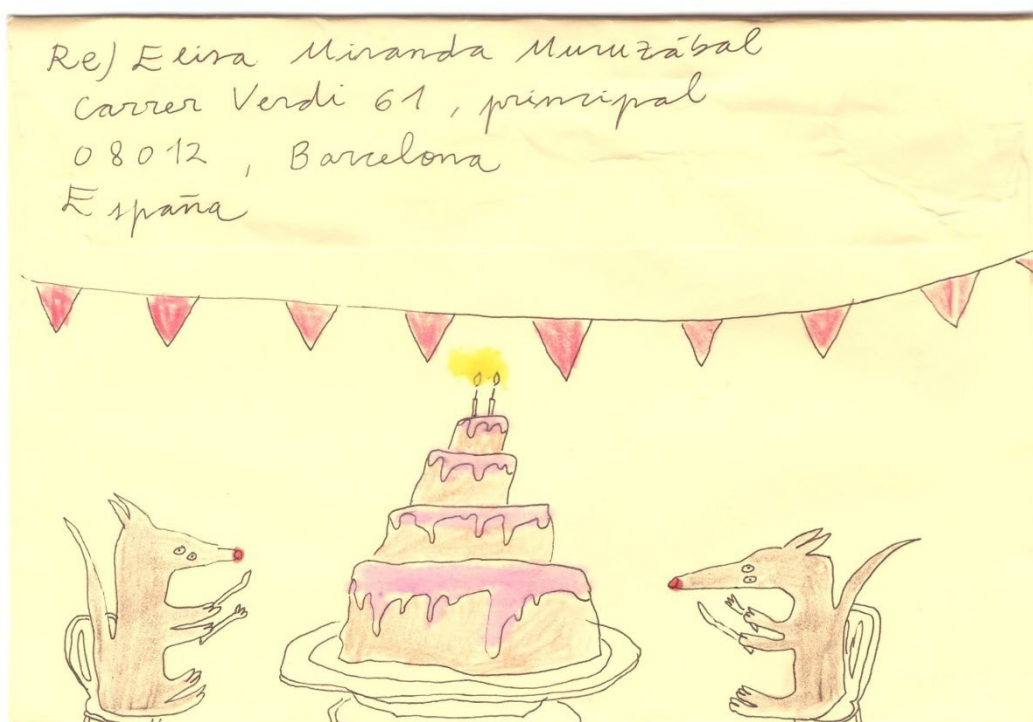
- Loznitsa, S. (Director). (2013). *Letter* [Pel·lícula]. Atoms & Void.
- Varda, A. (Directora). (1981). *Documenteur* [Pel·lícula]. Ciné-Tamaris.
- Varda, A. (Directora). (1982). *Ulysse* [Curtmetratge]. Ciné-Tamaris.
- Giménez Lorang, N. (Directora). (2019). *My Mexican Bretzel* [Pel·lícula]. Bretzel & Tequila.
- Jashi, S. (Directora). (2021). *Their Helicopter* [Curtmetratge]. Sakdoc Film.
- Kossakovsky, V. (Director). (2003). *Tishe!* [Pel·lícula]. St. Petersburg Documentary Film Studio.
- Guerín, J. L. (Director). (2001). *En construcción* [Pel·lícula]. Ovideo TV, Televisión Española.
- Marker, C. (Director). (1962). *La Jetée* [Curtmetratge]. Argos Films.
- Godard, J.-L. (Director). (1965). *Pierrot le fou* [Pel·lícula]. Société Nouvelle de Cinématographie.
- Simón, C. (Directora). (2022). *Carta a mi madre para mi hijo* [Curtmetratge]. Avalon.

10. Annexos

Cartes de l'Adèle

Cartes de la Elisa

Postals

Reimagina el futur a través de l'art i l'arquitectura

Hola carla,
estic omplint els meus dies amb abundància, aprofitant que soc entre el turm de la ciutat i aquest ens fa riures.

Et trobo a faltar i tinc ganas de compartir més ciutat i cultura amb tu! BEISOS ♥

BARCELONA, 15/09/24

Manifesta celebrarà la 15a edició a Barcelona i la regió metropolitana durant 12 setmanes a 12 ciutats.
www.manifesta15.org

Rua Santa Catarina

778 2º andar

Apt. 200

4000-446 Porto

ISBN 972-8554-78-8
9 789728 554781

Hola família,
Us enio aquesta postal perquè no us oblideu de mi i de tot bé que este menjant! :)
Molts petons,
Carla

F2.063

FORWAYS, LDA - TEL. 21 931 06 82 - Intèndia a Reprodução

Gran de Gracia

130, 2n 1a

08012, Barcelona

P O R T U G A L

Hola Carla ♥

T'escrivim la Henar i jo desde Cadagües.
Ahir vam anar a un cicle de cinema ~~en~~ i vam mirar Pacifiction (no vam entendre res).
Hem dormit a una coveta molt xula i

demà ja comencem la uni:c.
Com va per Porto? Ja parles portuguès? T'envio aquesta postal que ens va agradar molt (però t'enviaré més cartes). Gaudeix molt.

Et trobo molt a faltar. Petons, Henar i Anna.

arxipèlag

chantal akerman - kaneto shindo - barbara hammer - marie hugonnier - fina miralles - albert sierra - sophie calle & greg shephard - martha roiser - anna fernandez de paco - jean-michel bouhours - steven woloshen - maya denn - eric pauwels - francis thompson - johan van der kerkhof

cicle de cinema a cadagües / teatro art i joia - corral de gala / 07-28.09.2024

www.arxipelag.org / @arxipelag.cdg

carla claret <carla.claret10@gmail.com>

FW: ENT/364/DAM/DPC/DMC/CML/25 - carla claret - Fotografias Artur Pastor

---

Arquivo Fotográfico Municipal <arquivo.fotografico@cm-lisboa.pt>
Per a: "carla.claret10@gmail.com" <carla.claret10@gmail.com>

5 de maig del 2025, a les 16:14

Cara Carla Claret

Em resposta ao seu pedido vimos informar que todo o acervo do Arquivo Municipal de Lisboa-Fotográfico se encontra disponível on-line, podendo por isso ser visualizado através de pesquisa no nosso site: <https://arquivomunicipal3.cm-lisboa.pt/X-arqWEB/>

Se pretender visualizar apenas imagens do Artur Pastor poderá fazer a pesquisa AVANÇADA. Na pesquisa simples poderá colocar apenas o termo de pesquisa que deseja pesquisar, no seu caso, será PORTO e irá aparecer todas as imagens que dispomos sobre o tema.

Deverá fazer pesquisa e se pretender a reprodução de imagens do nosso arquivo deverá indicar-nos a cota, relativos a cada imagem. Sem essa cota não nos é possível identificar as imagens.

Envio em anexo 2 documentos (pesquisa simples e avançada) para auxilia-la na sua pesquisa , no entanto estou disponível se tiver duvidas.

Mais se informa que o custo de cada imagem para os fins declarados é **0,75€** (iva e desconto incluído).Usufrui de 50% desconto para estudante/professor.

· Digitalização e gravação de imagens - 0,61€+ IVA x 1 imagem = 0,75€;

Ficamos a aguardar as cotas das imagens para dar seguimento ao seu pedido.

Att,
Alexandra Nunes

Câmara Municipal de Lisboa

Direção Municipal de Cultura
Departamento de Património Cultural
Divisão de Arquivo Municipal | Arquivo Fotográfico
Rua da Palma, 246 | 1100-394 LISBOA
T. geral (+351) 218 171 330 | 218 174 199
www.lisboa.pt | arquivo.fotografico@cm-lisboa.pt
Política de Privacidade

"AVISO DE CONFIDENCIALIDADE: Esta mensagem de correio eletrónico e os ficheiros nela contidos ou anexados destinam-se a uso exclusivo do(s) destinatário(s) e poderá conter dados pessoais, informação privada, confidencial ou legalmente protegida. Se a presente comunicação incluir dados pessoais, a pessoa ou entidade a quem é dirigida está obrigada ao cumprimento do disposto na Regulamento Geral de Proteção de Dados (Regulamento (UE) 2016/679-PE/C de 2016/04/27) e demais legislação aplicável, devendo manter em total confidencialidade e segurança os dados pessoais ora transmitidos. O Município de Lisboa informa ainda que, no caso de ter recebido esta mensagem por engano, a utilização, cópia, retenção, reprodução, divulgação, distribuição ou reencaminhamento dessa informação é expressamente proibida e deverá proceder à sua eliminação imediata, sob pena de sujeição às competentes sanções legais."

De: carla claret <carla.claret10@gmail.com>

<https://mail.google.com/mail/u/0/?ik=af433da6f3&view=pt&search=all&permmsgid=msg-f:1831290217418959518&simpl=msg-f:18312902174189...> 1/2

Cartes de Portugal

Carla Claret Compta